

Lääneranna valla tuuleparkide eriplaneeringu alade 3 ja 3b detailse lahenduse ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruande 30.07.2026 – 30.08.2026 toimunud avalikul väljapanekul esitatud arvamuste ja kohaliku omavalitsuse seisukohtade koondtabel

Sisukord

Avaliku väljapaneku ajal laekunud arvamused.....	2
1. Illuste mõis OÜ.....	2
2. Erasik C. P.....	3
3. Keskkonnaamet.....	4
4. Maa- ja Ruumiamet.....	5
5. Erasik I. P.....	7
6. Erasik R. N.....	8
7. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.....	9
8. Erasik A. H.....	9
9. Erasik K. B.....	10
10. Ristal Keba partnerid advokaadibüroo.....	10
11. Erasik M. V.....	17
12. Erasik J. R.....	22
13. Erasik T. M.....	23

Avaliku väljapaneku ajal laekunud arvamused

1. Illuste mõis OÜ

Kirja nr ja kuupäev: 2026/8-11/725-2; 22.07.2026

Arvamuse sisu	Kohaliku omavalitsuse seisukoht
Esitame Illuste mõisa arvamuse Lääneranna valla tuuleparkide eriplaneeringu alade 3 ja 3b detailse lahenduse kohta. Illuste mõis asub kavandatava tuulepargi mõjualas ning tegemist on kultuuriväärtusliku mõisakompleksiga, mida kasutatakse majutus-, laagri-, spordi- ja üritustegevuseks. Me ei ole tuulepargi rajamisele põhimõtteliselt vastu, kuid palume täpsustada, kas mõju hindamisel on Illuste mõisa kinnistut ja selle tegelikku kasutust piisavalt arvestatud. Palume kinnitada eelkõige järgmist: 1. milline on prognoositav müratase Illuste mõisa peahoone, kämpingute ja saunade piirkonnas, sh öisel ajal;	Täname arvamuse esitamise eest! Illuste mõisa peahoonest jääb lähim kavandatav tuuliku positsioon ca 2,7 km kaugusele. Keskkonnamõjude strateegilise hindamise (KSH) aruandes on müra levikut modelleeritud kahe võimaliku tuulikumudeli Vestas V172-7,2 MW ja Vestas V162-6,2 MW alusel. Kuna käesoleva planeeringu raames ei fikseerita ühte kindlat tuulikutüüpi või -mudelit, on tegemist võimalike tuulikumudelite alusel teostatud müraolukorra hindamisega. Modelleerimisel on lähtutud konservatiivsest olukorrast, sealhulgas tuulikute maksimaalsest töörežiimist ja müra levikuks ebasoodsatest tingimustest. Mõlema käsitletud tuulikumudeli puhul jääb modelleeritud müratase Illuste mõisa peahoone ja selle lähiümbruse piirkonnas alla 35 dB. Võrdluseks on II kategooria aladel tööstusmüra öine sihtväärtus 40 dB. Tuulikute lõpliku arvu ja paigutuse ning konkreetse tuuliku mudeli ja selle tehniliste parameetrite selgumisel tuleb enne ehitusloa taotlemist teha täiendav müra modelleerimine, milles arvestatakse välja valitud tuuliku tegelikke müraandmeid ja täpset paigutust. Seetõttu täpsustub konkreetse lahenduse müraolukord edasises menetluses.
2. kas Illuste mõisa kinnistul, sh peahoone, kämpingute, saunade ja välialade piirkonnas, on hinnatud tuulepargi võimalikku visuaalset mõju ja varjutust;	Tuulepargi visuaalset mõju on hinnatud kultuuriväärtuste kontekstis muuhulgas ka piirkonna mõisatele, sh Illuste mõisale. KSH aruande lk 67 kohaselt ei ole Illuste mõisa juurest tuulepark oluliselt nähtav, kuna mõisate ümbruse kõrghaljastus ümbritseb suurt osa hoonetest ja varjab valdava osa vaatest tuuleparkidele. Illuste mõisa esifassaadi ja selle taustale avanevalt vaatele ei jää kavandatavad tuulikud nähtavale. Siiski pole välistatud, et kinnistult on kohati tuulikuid näha. Sellegipoolest on tuulepargist avalduv visuaalne mõju hinnatud Illuste mõisa ümbruses madalaks või väga madalaks.

	Varjutamise mõju on KSH-s hinnatud eraldi ning tuulepargi lähiala elamute ja hoonete puhul on mõju modelleeritud.
3. kuidas on tagatud, et müra, varjutuse või visuaalse mõju korral rakendatakse vajadusel leevendusmeetmeid ning kuidas toimub hilisem seire.	KSH aruande ptk 8 kohaselt on tuulepargi rajamise järgselt ette nähtud müra kontrollmõõtmised ja varjutamise järelevalve. Tuuleparkide põhjal hinnatakse leevendusmeetmete piisavust ning vajadusel rakendatakse täiendavaid meetmeid. Müra ja varjutuse täpsemad piirangud täpsustatakse konkreetse tuulikumudeli ja tehniliste parameetrite selgumisel enne ehitusloa taotlemist. Visuaalse mõju puhul on ette nähtud täiendava haljastuse vajaduse analüüs KSH-s nimetatud elamute puhul.

2. Eraisik C. P.

Kirja nr ja kuupäev: 2026/8-11/817-1; 18.08.2026

Arvamuse sisu	Kohaliku omavalitsuse seisukoht
Avaldan vastuseisu planeeritavale tuulepargile aladel 3 ja 3b. Tuulepargi rajamine toob kaasa pöördumatu kahju looduskeskkonnale ja ulatusliku negatiivse mõju kõigele elavale. Tuuletööstus rikub maastiku loodusväärtust, halvendab elukeskkonda, kahjustab kohalike inimeste tervist ja heaolu ning alandab kinnisvara väärtust. Tuuleparkidest pärineval elektromagnetväljal, vibratsioonil ja infrahelil on negatiivne mõju inimese tervisele. Tuuleparkide läheduses elavad inimesed võivad kogeda häiritust, ärritust ja stressi ning riskivad pikaajaliste tervisepõhjustustega. Väidetavalt kavandatakse Eestis tuuleparke ettevaatuspõhimõttest lähtudes. Ettevaatuspõhimõtte (inglise k. precautionary principle) sõnastati 1992. aastal Rio konverentsil ja see on põhimõtte, mille kohaselt tuleb keskkonnaga seotud riski vältida isegi siis, kui ei ole selge, kas tegevusega kaasneb keskkonnamõju ning milline on mõju arvatav ulatus ja iseloom. Ettevaatuspõhimõtte järgi ei tohiks teha otsuseid, kui mingi tegevuse keskkonnamõju on eeldatavasti negatiivne või seda ei teata või kui otsuse vastuvõtmise korral tähendaks see riski keskkonnale. Ma ei näe, et ettevaatuspõhimõtet tegelikkuses rakendataks. On ilmnunud uued faktid infraheli tegeliku leviku ning ka mõjude osas, samas Eestis kehtivad infraheli piirväärtused ning mõõtmismeetodid pärinevad aastast 2002. Minu arvates on ekslik ja ebausaldusväärne toetuda mitmekümne aasta taguste uuringute baasil kehtestatud piirnormidele. Seda enam ei loo usaldusväärset Tartu Ülikooli	Täname Teid arvamuse esitamise eest! Selgitame, et KSH aruandes on alade 3 ja 3b kavandatava tegevuse mõjusid hinnatud erinevate keskkonna- ja häiringuvaldkondade kaupa ning hinnangu alusel on määratud vajalikud leevendus- ja seiremeetmed. KSH ei järelda, et tuulepargi rajamine tooks kaasa „pöördumatu kahju looduskeskkonnale“. KSH-s on kavandatava tegevuse võimalikku mõju hinnatud erinevate keskkonnakomponentide kaupa ning mõju olulisust on käsitletud iga keskkonnateguri puhul eraldi. Näiteks on KSH-s käsitletud mõju inimese tervisele ja heaolule, sealhulgas müra, madalsageduslikku müra ja infraheli, vibratsiooni ning varjutamist. KSH käsitleb ka võimalikku mõju kinnisvara väärtusele, märkides, et tuulepargi rajamine võib avaldada elamute kinnisvara väärtusele kaudset negatiivset mõju, kuid Eestis ei ole selle mõju ulatust piisavalt uuritud. Infraheli osas on KSH-s arvestatud kehtivaid nõudeid ja käsitletud asjakohast teaduskirjandust, sealhulgas Tartu Ülikooli uuringut, mille usaldusväärsust ei ole põhjust

poolt läbi viidud tuuleparkide tervisemõjude uuring, mille esimeses, juba valminud etapis, milles koostati süstemaatiline ülevaade viimase 15 aasta teaduskirjandusest tuuleparkide võimalike tervisemõjude kohta, on ülevaates hõlmatud 32 teadusartikli hulgast välja jäänud või jäetud teadusartiklid, mis viitavad tuuleparkidest lähtuvate mõjude ulatuslikumale kahjule lähikonnas elavate inimeste tervisele, kui see tuuletööstuse arendajate ambitsioonidega sobib. Kahtlen sügavalt nimetatud uuringu teaduslikkuses ega usu, et selle uuringu aluseks on hoolimine inimeste heaolust või üldse elusloodusest laiemalt. Lisaks vastuseisu avaldamisele tuulepargile aladel 3 ja 3b teen ettepaneku katkestada eriplaneeringute koostamine ja loobuda tuuleparkide rajamisest ka mujal Lääneranna vallas. Inim- ja loodusvaenulikud otsused panevad aluse sellele, et niigi vähene ja hajus elanikkond töötab hõreneda veelgi. Selle asemel võiks ette võtta samme, mis muudaks Lääneranna valla atraktiivseks uutele elanikele. Ilmatu suured tuule- ja päikesepargid paraku kedagi siia elama ei meelita.	kahtluse alla seada. Sealhulgas on Tartu Ülikooli tervisemõjude uuringus selgitatud, miks kõiki avalikult kättesaadavaid uuringuid ei saa ühtviisi pidada kvaliteetseteks või usaldusväärseteks. Ehk uuringus selgitatakse, millised on nõuded kvaliteetsele teadusuuringule, mis saab olla aluseks ka üldistuste ja järelduste tegemiseks ning keskkonnanõuete määramiseks või uuendamiseks. KSH järelduse kohaselt jääb tuulikute töötamisel tekkiv infraheli inimese tajulävest madalamale ning sellisel tasemel ei ole teadaolevalt tuvastatud füsioloogilisi ega psühholoogilisi efekte. 0-alternatiivi on KSH-s hinnatud võrdlusena, kuid asjaolu, et olemasoleva olukorra säilimine on mõnes mõjuvaldkonnas soodsam, ei tähenda automaatselt selle valimist. KSH-s on võimalikke keskkonna- ja tervisemõjusid hinnatud olemasolevate asjakohaste andmete, uuringute ja meetodikate alusel ning ebakindluste korral on ette nähtud asjakohased leevendus- ja seiremeetmed. KSH lõppjärelduse kohaselt on aladele 3 ja 3b võimalik tuulepark rajada, rakendades ettenähtud leevendus- ja seiremeetmeid.
---	---

3. Keskkonnaamet

Kirja nr ja kuupäev: 2026/8-11/725-3; 18.08.2026

Arvamuse sisu	Kohaliku omavalitsuse seisukoht
Oleme Lääneranna valla tuuleparkide eriplaneeringu detailse lahenduse aladele 3 ja 3b ning keskkonnamõju strateegilise hindamise II etapi aruande koostöölastanud tingimustega (29.06.2026 kirjaga nr 6-5/26/10879-2), et KSH aruannet ja planeeringut tuleb parandada ja täiendada esitatud märkuste osas enne planeeringu kehtestamist. Avalikule väljapanekule suunatud planeeringudokumentides on Keskkonnaameti seisukohtadega arvestatud ning planeeringu seletuskirja ja KSH aruannet täiendatud. Erinevalt koostöölastamiseks esitatud lahenduses on muutunud osaliselt maakaabli asukoht. Lääneranna valla tuuleparkide eriplaneeringu detailse lahenduse eelnõule ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandele	Täname arvamuse esitamise eest! Selgitame, et kuna antud maakaabli trassi kulgemise osas Karuse-Kalli teelõigus andis aktiivset tagasisidet Transpordiamet,-Elektrilevi ja Keskkonnaamet, siis koostööna sündinud lahenduse kohaselt sooviti jätta maakaabelliin siiski teest lõunasse. Planeeritud maakaabelliini trass jääb samasse kaitsevööndisse Elektrilevi

esitatud kooskõlastuste ja arvamuste koondtabelis olete juhtinud tähelepanu meie varasemale märkusele nr 2, et maakaabelliini osas on ilmnenud täiendavad asjaolud ning koostöös asjakohaste asutustega on hetkeseisuga kaabliliin kavandatud Karuse-Kalli teest lõunasse, jäädes eelnimetatud tee kinnistule maantee ja olemasoleva elektriliini vahele. KSH aruande Natura hindamist on vastavalt muutunud asjaoludele täiendatud. See tähendab, et maakaabelliin on planeeritud Tuhu hoiualale, sh Natura 2000 Tuhu-Kesu linnualale ja Tuhu loodusala, lõunapoolsele lahustükile, kus on elupaigatüüpide lubjavaesel mullal liigirikkad niidud (6270*) ja aasrebasesaba ja ürtpunanupuga niidud (6510) levikuala. Põhimõtteliselt nõustume aruandes lk 97-98 (tabel 6-15. Mõju hindamine Tuhu loodusala (RAH0000604) kaitse-eesmärkidele) toodud hinnangu, järelduste ja meetmetega. Siiski märgime, et oleme kooskõlastanud tingimuslikult tuulepargi liitumiskaabli projekteerimistingimused 20.03.2025 kirjaga nr 6-2/25/5057-2, kus oleme alternatiivselt välja pakkunud ühe lahendusena rajada maakaabel Karuse-Kalli teest põhja poole ehk väljapoole Tuhu hoiuala, sh Natura 2000 Tuhu loodusala. Ka sel juhul jääks kaabel Karuse-Kalli tee kinnistule, mistõttu ei saaks maaomand olla takistuseks. Eelpool mainitud kooskõlastuste ja arvamuste tabelist ei selgu ka neid mõjuvaid asjaolusid (nt Transpordiameti kirjadest), mis tingiks kaabli asukoha muudatust. Seetõttu palume täiendavalt kaaluda kaabli rajamist Karuse-Kalli teest põhja poole, välja poole Tuhu hoiuala ja Natura 2000 alasid.	olemasoleva õhuliiniga. Kooskõlastuse aluseks on maa-kaabli projekt, mis on hetkel koostamisel ja tagasiside saamisel TRAM-ist. Maakaabli ehitamisel tuleb järgida Keskkonnaameti tingimusi.
--	---

4. Maa- ja Ruumiamet

Kirja nr ja kuupäev: 2026/8-11/725-4; 21.08.2026

Arvamuse sisu	Kohaliku omavalitsuse seisukoht
Tutvunud esitatud materjalidega, märgib MaRu järgmist. 1. Seletuskirja peatükis 4.4 "Krundi hoonestusala, ehitusõigus, ehituslikud ja arhitektuursed tingimused" on selgitatud, et ehituskeeluvööndi vähendamise taotlemine on vajalik WTG18 tuuliku tiivikute ulatuses ning peatükis 4.5 "Avalikule teele juurdepääsuteede võimaliku asukoha määramine ning liikluskorralduse põhimõtted" kohaselt Hõbesalu kraavi äärde kavandatud teelõigu osas. Nimetatud ehituskeeluvööndi vähendamise ettepanekud ei kajastu aga asjakohastel planeeringu põhijoonistel, mida palume täiendada	Täname arvamuse esitamise eest! Ettepanekuga arvestatud osaliselt: WTG18 tuulikut kajastavale põhijoonisele nr 8 on kalda ehituskeeluvööndi vähendamise ettepanek peale kantud. Hõbesalu kraavi kalda ehituskeeluvööndi vähendamise ettepanek WTG7 ja WTG 21 vahelise tee puhul ei ole eraldi põhijoonisel välja toodud, kuna kalda ehituskeeluvööndi vähendamise ettepaneku piirkonnas põhijoonis kui selline puudub, sest seal puudub hoonestusala, krundipiir vm, mis põhijoonise täpsusastet nõuaks.
2. Seletuskirja peatüki 4.4 "Krundi hoonestusala, ehitusõigus, ehituslikud ja arhitektuursed tingimused" kohaselt jäävad koostatava üldplaneeringu kohaselt tuulikud WTG12, WTG16 ja WTG20 väärtuslikule põllumajandusmaale, kuid KSH aruande peatüki 6.1.1 "Asustus ja maakasutus" kohaselt jäävad väärtuslikule põllumajandusmaale kolm tuulikut (tuulikute positsioonid nr 10, 11 ja 14). Põhijoonisel pole täiendavalt tuulikute positsioone toodud, vaid tuulikud on nimetatud tähistusega WTG ja vastav tuuliku number. Palume selgitada, millised tuulikud jäävad väärtuslikule põllumajandusmaale ning see info detailplaneeringu seletuskirjas ja KSH aruandes ühtlustada.	Täname kommentaari eest, KSH aruannet korrigeeritud. Koostatava Lääneranna üldplaneeringu kohasele väärtuslikule põllumajandusmaale jäävad kavandatavad tuulikud WTG12, WTG16 ja WTG20.

3. Planeeringumaterjalidest nähtub, et KSH-s hindamise aluseks on olnud planeeringus esitatud põhimõttelised tuulikute ja taristu asukohad. Samas ei selgu planeeringust piisava selgusega, millises ulatuses võivad nimetatud lahendused projekteerimise käigus muutuda ning millised on planeeringuga kehtestatavad ruumilised raamid nende täpsustamiseks. Eelkõige jääb ebaselgeks, milline on lubatav kõrvalekalle planeeringus näidatud tuulikute, teede, maakaablite, montaažiplatside ja alajaamade asukohtadest ning millisel määral saab selliseid muudatusi käsitleda veel planeeringulahenduse täpsustamisena. Arvestades planeeringuga määratava ehitusõiguse üldistusastet, vajab selgitamist, kuidas on tagatud, et projekteerimise käigus täpsustatav lahendus jääb KSH-s hinnatud mõjude ja järelduste raamidesse. Samuti ei ole üheselt arusaadav, millised ruumilise lahenduse elemendid on planeeringuga siduvalt määratud ning millises ulatuses on lubatud nende muutmine projekteerimise käigus. Täiendavalt palume selgitada, millises ulatuses on planeeringuga määratud alajaamade arv ja paiknemine, arvestades et planeering võimaldab alajaamade asukohti projekteerimisel muuta ning täiendavaid alajaamu kavandada. Samuti palume selgitada, millisel hetkel tuleks projekteerimise käigus tehtavaid muudatusi käsitleda enam mitte planeeringulahenduse täpsustamise, vaid planeeringulahenduse muutmisenä.	Ettepanekuga arvestatud ja täiendatud planeeringu seletuskirja ptk 4.4, 4.7 ja 4.12.2.
4. KSH aruande peatükis 6.1.3 "Müra ja vibratsioon" on lk 48 toodud, et lõpliku tuuliku mudeli väljavalimisel on vajalik teostada täiendav müra modelleerimine (nt ehitusloa etapis), mis arvestaks välja valitud tuuliku andmeid (tuuliku mudel, mõõdud ja müraandmed) ning täpset paigutust. Eespool (lk 39) oli samasisuline leevendusmeede toodud soovitusena, täpsemalt "soovitav teostada". Palume täpsustada, kas täiendava müramodelleerimise läbiviimine on kohustuslik nõue ning tagada selle käsitlemine aruandes ja planeeringulahenduses ühtsel viisil	Täname tähelepaneku eest, KSH aruannet on täpsustatud. Täiendava müramodelleerimise läbiviimine on kohustuslik nõue.
5. Mitmed KSH-s toodud joonised (sh kohati ka detailplaneeringu seletuskirjas) on esitatud sellise kvaliteediga, mis raskendab nende sisulist hindamist. Näiteks joonisel 6-23 ei ole kultuuriväärtuste paiknemise andmed piisavalt loetavad ning joonisel 6-25 ei ole asula nimed üldse loetavad ning puudu on tingmärkide legend. Palume materjalides esitada joonised, millel toodud info (eelkõige teksti, kuid ka objektide paiknemise, legendi jms osas) ei ole selgelt loetavad, kõrgema resolutsiooniga.	Täname tähelepaneku eest, jooniste resolutsiooni parandatakse.
6. KSH aruande peatüki 6.2.22 "Detailse lahenduse etapp" osas, mis puudutab kavandatud tegevuse mõjupiirkonda jäävate Natura alade kirjeldust on toodud, et tuulepargi mõjupiirkonda jäävate Natura linnualade kirjeldusi ei korrata, kuna need on koostatud eriplaneeringu I etapi Natura hindamise raames. Kuigi varasematele materjalidele viitamine on mõistetu, võiks kaaluda Natura alade ja nende kaitse-eesmärkide lühikokkuvõtte esitamist ka käesolevas aruandes. See parandaks dokumendi terviklikkust ning võimaldaks mõju hindamise aluseid mõista ilma varasemaid dokumente täiendavalt läbi töötamata.	Arvamusega ei arvestata. KSH aruande peatükis 6.2.22 on selgitatud, et kavandatava tegevuse mõjupiirkonda jäävate Natura linnualade kirjeldusi ei korrata, kuna need on käsitletud eriplaneeringu I etapi Natura hindamise raames. I etapi tulemused on käesoleva KSH aruande varasemas alapeatükis kokkuvõtlikult esitatud ning seejuures on välja toodud ka need kaitse-eesmärgiks olevad liigid, mille puhul tuvastati täiendava käsitlemise või leevendusmeetmete vajadus. Seetõttu ei annaks Natura alade ja nende kaitse-eesmärkide täieliku loetelu kordamine käesolevas peatükis mõju hindamise seisukohast täiendavat olulist teavet ega ole KSH aruande terviklikkuse tagamiseks vajalik.
7. KSH aruandes Tabelis 9-1 „Alternatiivide võrdluse kokkuvõte“ on linnustiku osas 1-alternatiivi lahtris märgi-	Selgitame, et KSH aruandes eristatakse kindlate tuuli-

tud, et alternatiivi kujundamisel võeti tuulikute ja tuulepargi taristu paigutamisel arvesse linnustiku uuringu soovitusi ning võimalike mõjude minimeerimiseks rakendatakse ehitus- ja kasutusaegseid meetmeid, sealhulgas rootorite visuaalse kontrasti suurendamist ja järelseire läbiviimist. Juhime tähelepanu, et KSH aruande peatükis 6.2.3 „Mõju linnustikule“ on rootorite visuaalse kontrasti suurendamine esitatud soovitusliku meetmena. Sealjuures on märgitud, et meetme rakendamine võib suurendada tuulikute visuaalset häiringut ümbruskonna elanikele ning tuulikulabade värvimisel võivad tootjapoolsed garantiitingimused muutuda või kehtivuse kaotada. Nimetatud põhjustel on KSH aruandes hinnatud meetme rakendamise tõenäosust väikeseks. Tabeli 9-1 sõnastusest jääb aga mulje, et rootorite visuaalse kontrasti suurendamine on kavandatud rakendatava leevendusmeetmena. Soovitame sõnastust täpsustada, et see oleks kooskõlas KSH aruandes toodud käsitlusega ning kajastaks meetme soovituslikku, mitte kohustuslikku iseloomu.	kute mastide visuaalse kontrasti suurendamist ning rootorite värvimist. Tabeli 9-1 sõnastus täpsustatakse selliselt, et see ei jäta muljet rootorite värvimise kohustuslikkusest.
---	--

5. Eraisik I. P.

Kirja nr ja kuupäev: 2026/8-11/835-1; 24.08.2026

Arvamuse sisu	Kohaliku omavalitsuse seisukoht
Ma ei nõustu hetkel kavandatava elektriikaabli rajamisega /--/ kinnistule, kuna ma ei ole arendajaga lepingut sõlminud ega ole andnud nõusolekut oma kinnistu kasutamiseks. Olen valmis kavandatava elektriikaabli rajamise tingimusi arutama pärast seda, kui mulle on esitatud kogu vajalik info kaabli täpse asukoha ja trassi kulgemise, kaitsevööndi ulatuse, ehitamise, hooldamise ja remondi tingimuste, kinnistu kasutamisega kaasnevate piirangute ning servituudi või muu maakasutusõiguse kohta. Samuti soovin saada infot võimaliku metsa raadamise ja muu kinnistule tekitatava kahju kohta ning maaomanikule makstava õiglase hüvitise suuruse ja tingimuste kohta. Olen valmis arendajaga tingimusi arutama ja kokkuleppele jõudma juhul, kui kõik tingimused on selgelt kokku lepitud ning maaomanikule pakutav hüvitis on õiglane. Enne kõigi tingimuste selgumist ja kirjaliku kokkuleppe saavutamist ei anna ma nõusolekut /---/ kinnistu kasutamiseks elektriikaabli rajamiseks, ehitamiseks, hooldamiseks ega muuks sellega seotud tegevuseks. Palun minu seisukohta planeeringu menetlemisel arvestada.	Täname Teid arvamuse eest! Selgitame, et planeeringus kujutatud maakaabli trassi asukoht on indikatiivne. Maakaabli täpne asukoht ega selle rajamiseks vajalikud maakasutusõigused ei ole otseselt käesoleva planeeringulahenduse osa. Selliselt on kirjas ka planeeringu seletuskirja ptk 4.7, sh laused: „Maakaabelliini kavandamisel on kohaliku omavalitsuse eriplaneeringus lahendus antud üldisemas täpsustmes. Kuna ehitusseadustiku (EhS) kohaselt ei saa projekteerimistingimustega kohaliku omavalitsuse eriplaneeringut täpsustada, tuleb täpne liinide lahendus anda projektiga. Projekteerimisel täpsustatav lahendus peab vastama planeeringu tingimustele ja jääma KSH-s hinnatud mõjude raamidesse“. Kõik võimalikud kokkulepped /--/ kinnistu kasutamiseks sõlmitakse planeeringumenetlusest eraldi otse maaomanikuga. Nende läbirääkimiste käigus täpsustatakse muu hulgas kaabli asukoht, kaitsevöönd, ehitamise ja hooldamise tingimused, võimalik raadamine,

	kinnistu kasutamise piirangud, kahjude hüvitamine ning servituudi või muu maakasutusõiguse tingimused. Planeeringu kehtestamine iseenesest ei anna arendajale õigust Teie kinnistule kaablit rajada. Ilma Teie nõusoleku ja vastava kirjaliku kokkuleppeta ei saa ega tohi arendaja Teie kinnistut elektrikaabli rajamiseks ega sellega seotud tegevusteks kasutada. Teie seisukoht võetakse planeeringu edasises menetluses teadmiseks. Kui maakaabli rajamine /--/ kinnistule osutub vajalikuks, võtab arendaja Teiega eraldi ühendust, esitab täpsema info ning alustab võimaliku kokkuleppe tingimuste arutamist.
--	--

6. Erasik R. N.

Kirja nr ja kuupäev: 2026/8-11/837-1; 27.08.2026

Arvamuse sisu	Kohaliku omavalitsuse seisukoht
Kirjutan seoses Lääneranna valla ala 3 tuuleenergia eriplaneeringuga ja sellega, mida see /---/ maaüksuse omaniku jaoks kaasa toob. Praeguse seisuga paistab asi nii, et minu kinnistule tekivad planeeringu tõttu ainult igasugused piirangud. Maa kasutamise võimalused lähevad kehvemaks ja tulevikus võib olla keeruline sinna midagi ehitada või maad muul viisil kasutada. Samas ei ole keegi pakkunud nende piirangute talumise eest mingit hüvitist ega isegi selgitanud, kuidas omanikule tekkiv kahju korvatakse.	Selgitame, et arvamuses nimetatud maaüksus ei paikne planeeringualal ning seetõttu ei kavandata planeeringuga sellele maaüksusele tuulikuid ega tuulepargi rajamiseks vajalikku taristut ega kehtestata maaüksuse suhtes sellest tulenevaid maakasutus- või ehitustingimusi. Maaüksuse sihtotstarvet planeeringuga ei muudeta ning maaomanikul on võimalik jätkata selle kasutamist maatulundusmaana. Tuulepargi mõjuala võib ulatuda planeeringualast väljapoole, kuid see ei tähenda iseenesest kinnistu senise maakasutuse piiramist ega planeeringuga uue piirangu seadmist. Kui maaomanik soovib tulevikus oma kinnistule kavandada müratundlikku hoonet, tuleb ehitusõiguse kavandamisel arvestada olemasolevate ja teadaolevalt kavandatavate müraallikatega ning tagada kehtivate nõuete täitmine. Ehitise püstitamiseks antava ehitusloa otsuse tegemisel on kaalutluskohaks ka kohalikul omavalitsusel. Kui rajatav müratundlik hoone jääb tuulepargi mõjupiirkonda, tekib eluruumis rahvastikuregistris registreeritud elukohta omaval eluruumi omanikul õigus tuuliku talumistasu saamiseks.

Kirja nr ja kuupäev: 2026/8-11/910-1; 16.09.2026

Arvamuse sisu	Kohaliku omavalitsuse seisukoht
Palun lugeda minu varasemad vastuväited tagasi võetuks.	Täname Teid vastuväidetest loobumisest teavitamise eest!

7. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

Kirja nr ja kuupäev: 2026/8-11/725-5; 28.08.2026

Arvamuse sisu	Kohaliku omavalitsuse seisukoht
Teie kirja kohaselt on planeeringulahendus kooskõlastamise ja arvamuste küsimise menetlusetapi tulemusel muutunud. Algselt kooskõlastamisele esitatud lahendusega võrreldes vähendati kavandatavaid tuulikupositsioone 6 võrra ehk 20 positsioonilt 14-le, muutus paari tuulikupositsiooni asukoht ning planeeringuala pindala vähenes üle 2 korra. Muudatused tulenesid planeeringumenetluse kestel ilmnunud looduskaitsealistest piirangutest. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium tutvus Lääneranna valla tuuleparkide eriplaneeringu alade 3 ja 3b detailse lahenduse materjalidega. Märgime, et võrreldes varasemalt kooskõlastamiseks ja arvamuste esitamiseks saadetud lahendusega on Vatla külas asuvale Kase kinnisasjale (katastritunnus 19502:002:0247, sihtotstarve maatulundusmaa, pindala 343 495 m²) planeeritud tee, mis jaotab kinnisasja ligikaudu 271 495 ja 72 000 m² suuruseks osaks. Kinnisasja riigivara valitseja on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning volitatud asutus Maa- ja Ruumiamet. Kase kinnisasjale on seatud kasutusvaldus. Kooskõlastamiseks ja arvamuste esitamiseks saadetud lahenduses oli tuulepargi teedevõrk kavandatud hargneva võrgustikuna ega moodustanud ringühendust. Kase kinnisasjale kavandatud teelõigu rajamisel kujuneks teedevõrgust ringühendusega lahendus. Kuna varasemas lahenduses ei peetud ringühendusega lahendust vajalikuks, siis teeme ettepaneku kaaluda Kase kinnisasjale tee rajamise vajadust. Kui tee kavandamist kinnisasjale peetakse vajalikuks, siis palume menetlusse kaasata kasutusvaldaja. Kontaktide saamiseks palume pöörduda Maa- ja Ruumiameti lepingute haldamise büroosse. Kiska külas asuvale Ristikheina kinnisasjale (katastritunnus 19501:001:0477, sihtotstarve maatulundusmaa, pindala 25 923 m²) on näidatud tuuliku positsioon WTG3 labade ulatus. Kinnisasja riigivara valitseja on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning volitatud asutus Maa- ja Ruumiamet. Juhime tähelepanu, et kui kinnisasjale ulatuvad tuuliku labad, siis tuleb tuuliku labade talumiseks seada vastav servituut. Palume Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumit hoida kursis planeeringu edasise menetlusega.	Täname teavitamise eest! Kase kinnisasjale (19502:002:0247) kavandatud tee ja maakaabel on vajalikud tuulepargi ehitamiseks ning hilisemaks opereerimiseks ja hooldamiseks. Kinnisasja kasutusvaldaja on planeeringu menetlusse kaasatud ning kavandatud lahendusele on saadud tema heakskiit. Servituudi seadmise ettepanekuga arvestatud ja täiendatud planeeringu seletuskirja ptk 4.13.2.

8. Eraisik A. H.

Kirja nr ja kuupäev: 2026/8-11/725-7; 31.08.2026

Arvamuse sisu	Kohaliku omavalitsuse seisukoht
Allakirjutanud tänavad eriplaneeringu koostajaid, et viimasest versioonist on välja jäetud rida tuulikuid ala idaosast (piirkond P1), sealhulgas tuulikud WTG 2, WTG 5 ja WTG 6, mis jäid meie kinnistule väga lähedale. Kuid samas peame jätkuvalt ütlema, et oleme ülejäänud tuulikute rajamisele ikkagi vastu.	Täname Teid arvamuse eest! KSH käigus hinnati tuulikute visuaalset mõju erinevatest vaatekohtadest ning visualiseeringute koostamisel lähtuti tuulikute

Meie meelest kavandatud tuulepark ei sobitu antud looduslikku konteksti (Tuhu raba maastik) ja on sellele liiga lähedal. Seda eelkõige tuulikute kõrguse suhtes, mis on kavandatavalt ca 300m! Varasemad tuulikud Virtsu kandis on ca 100 meetrised. Nagu lisatud illustratiivsest materjalist (Lisa 5) selgub, on tuulepargile avanevad vaated Tuhu soost ja Kiska külast lihtsalt jõhkralt ebamastaapsed ja sobimatud antud looduslikku konteksti. Tuulepargi planeeritud kõrgust tuleks kolm korda vähendada. Samuti tuleks ära jätta tuulik WTG 1, milline jääb meie õuealalt nähtavaks. Olles soetanud oma kodu just sellisesse üksikusse ja puutumatu loodusega kohta, vastustame antud tuuleparkide eriplaneeringut põhimõtteliselt ning nõuame planeeringu jõuga elluviimisel kõigi tekkivate võimalike häiringute kompenseerimist,	maksimaalsest, 288 m kogukõrgusest. Visualiseeringutes paigutati tuulikute labad vaataja suhtes risti, et hinnata maksimaalset võimalikku avalduvat visuaalset mõju. KSH kohaselt sõltub tuulikute nähtavus ja visuaalse mõju ulatus muu hulgas maastiku iseloomust, reljeefist ning olemasoleva haljastuse paiknemisest. Tuhu soo vaatekohast on tuulikud vaatetornist nähtavad ning vaade edelasuunas muutub, kuid KSH hinnangul ei ole tuulikute kauguse tõttu tegemist domineeriva mõjuga ning peamisi vaatekoridore Lõunasoo, Tuhu soo ja Oidrema soo suunas kavandatud tuulepark ei mõjuta. Tuhu soo vaatekoht paikneb lähimast tuulikupositsioonist ligikaudu 4,3 km kaugusel. KSH-s on käsitletud ka mõju elamutele ning nähtavusanalüüsi eesmärk oli muu hulgas välja selgitada elamud, mille puhul võib olla vajalik täiendava haljastuse vajaduse hindamine. Nähtavusanalüüsi koondkaart hindab teie kinnistule avalduvat visuaalset mõju väga madalaks. Seetõttu ei ole KSH tulemuste põhjal alust järeldada, et kavandatud tuulikute kõrgus põhjustaks kõnealuse kinnistu või Tuhu soo maastikule sellise olulise ebasoodsa mõju, mis eeldaks tuulikute kõrguse vähendamist või WTG 1 väljajätmist.
---	--

9. Eraisik K. B.

Kirja nr ja kuupäev: 2026/8-11/843-1; 31.08.2026

Arvamuse sisu	Kohaliku omavalitsuse seisukoht
Tere! Mina ei soovi, et minu valdusele nii lähedale tuulepark ehitataks! 1km on liiga lähedal meie jaoks!	Täname Teid arvamuse esitamise eest! Võtame Teie arvamuse teadmiseks.

10. Ristal Keba partnerid advokaadibüroo

Kirja nr ja kuupäev: 2026/8-11/845-1; 31.08.2026

Arvamuse sisu	Kohaliku omavalitsuse seisukoht
I Faktilised asjaolud ja eelnev menetlus 1. RISTAL KEBÄ PARTNERID Advokaadibüroo esitas 27.08.2026 Lääneranna valla tuuleparkide eriplaneeringu menetluses elanike ja vallas kinnistuid omavate isikute nimel seisukoha Lääneranna valla tuuleparkide eriplaneeringu detailse lahenduse aladele 3 ja 3b ning keskkonnamõju strateegilise	Täname arvamuse eest! Võtame arvamuse teadmiseks. Varasemalt esitatud ettepanekutele on antud vastused eelnevas

hindamise (KSH) II etapi aruandele. Meie poolt 27.08.2025 esitatud seisukohad olid kokkuvõtvalt järgmised: - Rakendada KSH aruandes toodud alternatiivi 0 ehk loobuda tuulepargi arendusest ja säilitada olemasolev olukord, sest meetmed mida täiendavalt rakendada peab ei ole proportsionaalsed võimaliku tekkiva keskkonnakahjuga ja inimeste tervise võimaliku rikkumisega. Rakendamist vajavate meetmete hulk ja maht ning sellega kaasnev seire on ebamõistlikult suur. Samuti näitab rakendamist vajavate meetmete hulk ja täiendava seire maht, et mõistlik on antud juhul pigem rakendada ettevaatusprintsipi, selle asemel et hiljem tõdeda siiski olulise keskkonnakahju tekkimist. Alternatiivselt palusime: - kindlasti loobuda tuulikute ehitamisest rohevõrgustiku alale, mis tähendab, et loobuda tuleb tuulikute nr WTG2, WTG5, WTG6, WTG 17, WTG 15 ja WTG 19 ehitusest; - loobuda tuulikute nr WTG 3, WTG 10 ja WTG 7 ehitusest, sest need jäävad eluhoonetele liiga lähedale, mistõttu nendega kaasnev müra ja varjutus on liigselt häiriv ja esineb liiga suur oht, et see on lubatud 40 dB ületav; - mitte lubada püstitada tuulikuid, mis on võimsamad kui 6,2 MW; - mitte näha tuulepargi alale juurdepääsu Koru teelt; - Teha täiendavad visuaalse mõju uuringud, mille tulemusel kohustada tuulepargi arendajat hüvitama negatiivse visuaalse mõjuga seotud kahju. - Täiendada nii KSH aruannet kui detailset lahendust käesolevas arvamusest toodud puudjääkide osas seoses nahkhiirtega ja linnustikuga (sh kaljukotkas, teder), teha sellega seoses täiendavad uurin- gud. 2. Lääneranna Vallavalitsus edastas 08.07.2026 kirjaga nr 2026/8-11/725-1 teate, et Lääneranna Vallavalitsus korraldab kohaliku omavalitsuse tuuleparkide eriplaneeringu eelvaliku alade 3 ja 3b detailse lahenduse avaliku väljapaneku 30.07.2026 – 30.08.2026. Oma kirjas Lääneranna Vallavalitsus selgitas, et planeeringulahendus on läbinud planeerimisseaduse § 116 kohase kooskõlastamise ja arvamuste küsimise menetlusetapi mille tulemusel planeeringulahendus muutus. Algselt kooskõlastamisele esitatud lahendusega võrreldes vähendati kavandatavaid tuuliku- positsioone 6 võrra ehk 20 positsioonilt 14-le, muutus paari tuulikupositsiooni asukoht ning planeerin- guala pindala vähenes üle 2 korra. Vatla, Kiska ja Paatsalu külas asuva planeeringuala pindala on ligi- kaudu 420 ha. Muudatused tulenesid planeeringumenetluse kestel ilmnenu- d looduskaitsealadest piirangu- test, mistõttu loobuti tuulikupositsioonide kavandamisest eelvalikuala 3 kirde- (positsioonid WTG2, WTG5, WTG6) ning kagunurgas (positsioonid WTG11, WTG15, WTG17, WTG19 ja WTG20).	arvamuste ja ettepanekute koondtabelis ning käesolevas vastuses neid uuesti ei korrata. Selgitame täiendavalt, et KSH-s ette nähtud leevendus- ja seire- meetmete rakendamise vajadus ei tähenda iseenesest, et kavanda- tava tegevusega kaasneks oluline keskkonnakahju või et tegevus tuleks seetõttu välistada. Leevendusmeetmete eesmärk on vältida ja vähendada kavandatava tegevuse võimalikke ebasoodsaid mõjusid ning seire eesmärk on kontrollida prognoositud mõjude ja rakendatud meetmete piisavust. KSH tulemusena ei ole tu- vastatud selliseid asjaolusid, mis välistaksid kavandatava tege- vuse elluviimise ettenähtud leevendus- ja seiremeetmete raken- damisel. Lisaks selgitame, et planeeringulahendus näeb ette planeerin- gualale põhijuurdepääsuna Nurmsi-Risti riigiteelt nr 16182 ka- vandavat juurdepääsuteed, mitte Koru teed.
---	--

Detailse lahenduse koostamisel arvestati II etapi KSH-st tulenevate meetmete, soovitude ja lahenduste muudatustega. KSH-s töötati välja leevendavad meetmed, millega arvestamisel on võimalik olulist ebasoodsat mõju vältida ja võimalikku ebasoodsat mõju vähendada. Meetmed töötati välja konkreetse arendusala vajadusi silmas pidades iga käsitletud teemavaldkonna lõikes. Meetmed hõlmavad teemavaldkondi: maakasutus, visuaalne mõju, müra, varjutamine, kultuuriväärtused, pärandkultuuriobjektid ning väärtuslikud maastikud, Natura 2000 linnustik, nahkhiired, taimestik, pinnas, pinna- ja põhjavesi, jäätmeteke ja ringmajandus. Samuti määrati seire läbiviimise vajadus müra, varjutuse, linnustiku ja nahkhiirte osas. KSH aruande tulemused on arvesse võetud ja lisatud eriplaneeringusse, KSH aruanne on planeeringu lisaks. Avaliku väljapaneku jooksul on igal isikul õigus soovi korral avaldada kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu kohta arvamust. Arvamusi on võimalik edastada kirjalikult Lääneranna Vallavalitsusele kuni 30.08.2026 e-posti aadressil vallavalitsus@laaneranna.ee või postiga aadressil Jaama tn 1, Lihula linn, 90302, Pärnu maakond.	
II Arvamus kohaliku omavalitsuse eriplaneeringu lahenduse osas Jääme oma 27.08.2025 esitatud seisukoha juurde ning leiame jätkuvalt, et rakendada tuleks KSH aruandes toodud alternatiivi 0 ehk loobuda tuulepargi arendusest ja säilitada olemasolev olukord. Meie poolt 27.08.2025 esitatud seisukohad ja näited on jätkuvalt aktuaalsed ning me jääme nende juurde ning palume, et Lääneranna Vallavalitsus esitaks oma põhjendatud seisukohad ka meie poolt 27.08.2025 dokumendis esitatud seisukohtadele (v.a mille osas on avalikule väljapanekule esitatud lahenduses arvestatud). KSH aruande kohaselt ei ole põhimõtteliselt valdkonda, mida tuulikute rajamine aladele 3 ja 3b ei riivaks ega kahjustaks. Igas valdkonnas on praktiliselt vajalik rakendada rangeid leevendavaid meetmeid, teostada pidevat seiret ja järelkontrolli. Kusjuures välistatud, ei ole oht, et hilisem seire tuvastab olulise keskkonnakahju, mistõttu on vaja meetmeid veelgi täiendada või tuulikud üldse seisma panna. Seega oht, et lõppastmes kaasneb eriplaneeringu elluviimisega siiski olemasoleva olukorra oluline halvenemine, looduse laiaulatuslik kahjustamine, on väga suur, mistõttu lähtudes ettevaatusprintsipi, tuleks aladele 3 ja 3b tuulikute rajamisest loobuda ehk rakendada KSH aruandes toodud alternatiivi 0. Meetmete maht mida rakendada tuleb, et planeeritav tuulepark ei hävitaks loodusväärtusi, ei rikuks elanike tervist (müra, varjutus) ei ole proportsionaalsed, piisavalt reguleeritud ega ka realiseeritavad. Vaidlust ei ole asjaolu üle, et energiapuudus, konkurentsivõime ja võimalikult madal elektri hind tarbijale on olulised ja selle poole tuleb püüelda, kuid antud tuulepargi lahendus seda eesmärki ei täida, sest toob endaga kaasa suure halduskoormuse kasvu (meetmete täitmise pikk ja täiendav kontroll,	Arvamusega ei arvestata. Selgitame, et KSH ei järelda, et tuulepargi rajamine avaldaks kõigis mõjuvaldkondades olulist ebasoodsat mõju või et kõigis valdkondades oleks vajalik range leevendamine ja pidev seire. Mõjusid on hinnatud valdkondade kaupa ning KSH järeldused erinevad mõjuvaldkonniti. Näiteks taimestikule, linnustikule, nahkhiirtele ja pinnasele ei ole tuulepargi rajamisel meetmete rakendamisel olulist ebasoodsat mõju ette näha. Rohevõrgustikule ei ole tuulepargi rajamisel olulist ebasoodsat mõju ette näha ka ilma leevendusmeetmeteta. Seire eesmärk ei ole eeldada olulise keskkonnakahju tekkimist, vaid kontrollida prognoositud mõjude ja rakendatud meetmete piisavust. KSH-s on seirevajadus määratud müra, varjutamise, linnustiku ja nahkhiirte puhul. Linnustiku puhul on lisaks järelseirele soovitatud näiteks teadusliku uuringuna uurida Paadrema rohunepi elupaigakasutuse võimalikku muutust tuulepargi rajamise järel. Tegemist on soovitusliku, teadmislünka täitva uuringuga, mille eesmärk ei ole eeldatava olulise negatiivse mõju kontrollimine. KSH-s määratud leevendus- ja seiremeetmed on välja töötatud

järelevalve, seired, kohtuvaidlused), mis on äärmiselt kulukas. Eriplaneeringu dokumentidest ei leia analüüsi, mis kinnitaks, et tuulikute rajamisega nii riigile kui ka kohalikule omavalitsusele kaasa tulevad kohustuslikud seired ja järelevalvekontrollid on proportsionaalsed. Täiesti vastamata on küsimused valdkondade kaupa, kes vastutab, kes kontrollib, kust tulevad rahalised ressursid ja vahendid, et need kohustused täita, mis saab kui leevendavaid meetmeid ei järgita, kes lahendab ja kontrollib konkreetsete meetmete täitmist jne? KSH aruandes puudub mistahes hinnang, kas tuulepargi rajamisega kaasnev täiendav halduskoormus riigile ja kohaliku omavalitsusele on üldse vastuvõetav ja reaalselt täidetav. Samas on hea meel tõdeda, et loobutud on vähemasti tuulikute ehitamisest, mida ka elanikud pidasid äärmiselt problemaatilisteks lähtuvalt looduskaitsealistest piirangutest. Arusaamatuks hetkel siiski jääb, et mitmest tuulikust siis kokkuvõtvalt loobuti, oma kaaskirjas märgite, et tuulikupositsioone vähendati 6 võrra ehk 20 positsioonilt 14-le, kuid sellele järgnevalt esitatud loetelus olete välja toonud, et tuulikud, millest loobuti olid (positsioonid WTG2, WTG5, WTG6, WTG11, WTG15, WTG17, WTG19 ja WTG20). Seega arusaamatuks jääb, kas loobuti 6 tuulikust või 8 tuulikust. Samas tuleb nentida, et ka alles jäänud tuulikud on problemaatilised, sest hävitavad jätkuvalt puutumata loodust. Keskkonnaportaali¹ kohaselt ei soovitata häirida tõeliselt puutumatut loodust, mis jääb asulatest kaugemale ehk siis rajada tuuliku looduse arvelt. Esitatud eriplaneering on otseselt eeltoodud põhimõttega vastuolus, sest selle rajamine puudutab otseselt linnustiku, nahkhiiri, kaitsealuseid taimi ja kogu piirkonnas asuvat puutumatut loodust. Seega peaks meie hinnangul eriplaneeringu seletuskiri otseselt välja tooma põhjendused, miks on otsustatud rajada tuulepark puutumatu looduse lõhkumise arvelt (kahjuks eriplaneeringust ei leia selgitusi, et muud alternatiivid antud juhul puuduvad).	konkreetsete mõjude põhjal ning nende rakendamine on planeeringulahenduses ette nähtud. Seetõttu ei saa meetmete olemasolust järeldada, et need oleksid ebaproportsionaalsed või realiseerimatud. Halduskoormuse ja selle maksumuse hindamine ei ole KSH ülesanne ning seetõttu ei ole seda KSH aruandes eraldi hinnatud. Meetmete täitmise eest vastutajad ja kontrolli korraldus on planeeringus vastava meetme juures määratud. Tuulikupositsioonide arvu osas täpsustame, et võrreldes 20-tuulikulise lähtelahendusega on praeguses lahenduses kavandatud 14 tuulikut, seega on tuulikupositsioonide arv vähenenud kuue võrra. 20-tuulikulist lahendust ei käsitletud KSH-s enam edasise alternatiivina, kuna Keskkonnaameti esitatud täiendavate GPS-seireandmete põhjal selgus, et sellega kaasneks oluline ebasoodne mõju linnustikule ja Natura kaitse-eesmärkidele, mida ei olnud võimalik tõhusalt leevendada. Seetõttu töötati välja 14-tuulikuline lahendus. Kavandatavate tuulikute asukohtade puhul on arvestatud ka üldplaneeringuga täpsustatud rohevõrgustiku paiknemisega ning tuulikupositsioonid ei paikne koostatava üldplaneeringu kohases rohevõrgustikus. Samuti paiknevad tuulikupositsioonid valdavalt põllumaal. Loodusväärtuste, sealhulgas linnustiku, nahkhiirte ja taimestiku võimalikku mõjutamist on seejuures KSH-s eraldi hinnatud ning vajaduse korral ette nähtud leevendusmeetmed. Samuti ei ole põhjendatud väide, et muid lahendusi ei ole kaalutud. KSH-s on võrreldud alternatiivi 0 ehk olemasoleva olukorra säilimist ja alternatiivi 1 ehk tuulepargi elluviimist. Lisaks on detailse lahenduse kujundamisel loobutud 20-tuulikulisest lahendusest ning töötatud täiendavate uuringute alusel välja 14-tuulikuline lahendus. KSH lõppjärelduse kohaselt on keskkonnamõju erinevaid aspekte arvestades võimalik tuulepark aladele 3 ja 3b rajada, rakendades ettenähtud leevendus- ja seiremeetmeid.
Kahjuks ei ole esitatud lahenduses loobutud tuulikute nr WTG 3, WTG 10 ja WTG 7 ehitusest, millede	Arvamusega ei arvestata.

¹ <https://keskkonnaportaali.ee/et/teemad/taastuenergia/>

osas palusime samuti loobuda nende edasisest kavandamisest. Leiame jätkuvalt, et ka tuulikute nr WTG 3, WTG 10 ja WTG 7 ehitusest tuleb loobuda, sest need asuvad eluhoonetele liiga lähedal, mistõttu nendega kaasnevad negatiivsed häiringud, mis vähendavad kinnistute väärtust ja elukvaliteeti ning meie hinnangul eriplaneeringu materjalides esitatud leevendavad meetmed siiski ei suuda neid negatiivseid mõjutusi kõrvaldada. Ka kvaliteetse elukeskkonna säilimine, inimeste tervis ja heaolu on väärtused, mida tuleb kaitsta. Kohalikul omavalitsusel on oma elanike hüvanguks võimalus seada piiranguid ja nõuda pikemaid vahemaid tuulikute ja eluhoonete vahele, kui 1km. Liiga väike vahekaugus eluhoonetest toob kaasa müra, varjutuse ja visuaalse häiringu Eriplaneeringu seletuskirja p 4.14.1 kohaselt asub planeeritud tuulepark lähimatest registreeritud eluhoonetest vähemalt 1 km kaugusel. Seetõttu võib järeldada, et otsest mõju külade asustatud osade maa kasutusele ei ole. Kahjuks meie hinnangul see väide tuginedes eriplaneeringu avalikule väljapanekule esitatud lahendus- ele tugiendes ei vasta tõele, sest eriplaneeringu joonise nr 2 „Põhilahendus kontaktvööndiga“ kohaselt jäävad Kaasiku õuema tuuliku WTG 10 labad ja tuulikute WTG 3 ja WTG 7 labadest Laane kinnistu õuemaale oluliselt lähemale kui 1 km. Vähemalt 1 km vaheline vahekaugus tuulikute ja eluhoone vahel on väljakujunenud standard, mis tänaseks on aegunud. Täna planeeritavad tuulikud on oluliselt kõrgemad ja võimsamad, mistõttu peab ka nende ja elamute vaheline kaugus olema oluliselt suurem kui 1 km. Ilmselt ei saa 70 m kõrguse ja 1,5 MW ja 288 m kõrguse ja 7,2 MW tuulikule kehtida sama 1 km kaugune vahemaa. Kuna põhimõte, mis hea tava kohaselt näeb ette tuulikute ja eluhoonete vaheliseks minimaalseks kauguseks vähemalt 1 km on paika pandud ajal, mil tuulikud olid oluliselt madalamad ja väiksema võimsusega kui tänapäeval planeeritavad tuulikud, siis tuleb kriitiliselt suhtuda ka minimaalse 1 km vahelisele kaugusele, sest ilmselt see ei ole enam piisav. Seega täiesti arusaamatuks jääb, miks esiteks otseselt esitatakse valesid faktiväiteid, et planeeritud tuulepark lähimatest registreeritud eluhoonetest vähemalt 1 km kaugusel ning teiseks jääb täiest arusaamatuks, miks jätkuvalt ei ole eriplaneeringu seletuskirjas vaevunud põhjendama, miks antud tuulepargi puhul siiski peetakse 1 km vähemad piisavaks.	Väitega, et vähemalt 1 km vahekaugus tuuliku ja eluhoone vahel on väljakujunenud standard või hea tava, ei saa nõustuda. Eesti õigusaktides ei ole sätestatud tuuliku ja eluhoone vahelist üldist minimaalset kaugust 1 km. Käesoleva eriplaneeringu puhul on vähemalt 1 km vahekaugus määratud eriplaneeringu asukoha eelvaliku etapis tuulealade välja selgitamiseks ning detailse lahenduse koostamisel on sellest tingimusest lähtutud. Täiendavalt on lisaks vahemaale oluliseks kriteeriumiks kavandatava tegevusega avalduv mõju (nt müra), mis samuti mõjutab tuulikute paigutust ja kaugust. Asukoha eelvaliku etapis seati eelvalikuala piiri ning elu- ja ühiskondlike hoonete minimaalseks vahekauguseks 1 km. Sealjuures seati tingimus, et asukoha eelvaliku etapi järgse ala piire võib täpsustada, kuid ala piiridesse peab jääma elektrituuliku vundament. Käesolevas planeeringus pole tuuliku vundamente eelvaliku alast väljapoole kavandatud. Seetõttu ei ole õige väita, et kavandavad tuulikud paikneksid eluhoonetele lähemal kui 1 km. KSH käigus on WTG 3, WTG 7 ja WTG 10 mõju lähimatele eluhoonetele hinnatud. Hindamise eesmärk ei ole eeldada mõju puudumist, vaid välja selgitada kavandatava tegevusega kaasnevad võimalikud olulised negatiivsed mõjud ning hinnata nende vältimise või leevendamise võimalusi. Seetõttu ei tähenda müra või varjutamise esinemine iseenesest, et vastavad tuulikud tuleb planeeringulahendusest välja jätta. KSH näeb ehitusloa taotlemise etapis konkreetse tuulikutüübi valiku korral ette täpsema varjutamise modelleerimise ning vajadusel töörežiimi ja tööaja piirangute määramise. Samuti on müra puhul ette nähtud konkreetse tuulikumudeli alusel vajalike töörežiimi piirangute täpsustamine.
Müra Toome siinkohal uuesti välja, et KSH aruande lisad näitasid ju üheselt, et 20 Vestas V162-6,2 MW	Arvamusega arvestatakse osaliselt. KSH aruandes on arvestatud kehtiva seadusandlusega ning lisaks

tuuliku rajamise korral esineb kahe eluhoone (Kaasiku ja Laane) juures öise müra sihtväärtuse (40 dB) ületamist ning mitme eluhoone puhul jääb see piirimaile. Kuna mürakaardi tulemused näitavad kindla ajaperioodi keskmist tulemust, on need tavaliselt alati madalamad kui reaalne tekkiv müra, mistõttu on reaalne oht, et ka nimetatud kinnistute (Nisumaa, Lembra, Aru, Ööpiku, Enksi-Madise) puhul hakkaks kindlasti aegajalt esinema müra, mis ületab 40 dB. Juhul kui eriplaneeringu alale rajada võimsamad ehk 20 Vestas V172-7,2 MW tuulikute, siis on müra-kaardi tulemus juba oluliselt halvem. Sellisel juhul ületab müra 40 dB juba 13 elamu juures, kusjuures ületused on märkimisväärsed, jäädes isegi üle 3 dB. Seega on juba KSH aruandega tõendatud, et mida kõrgem ja võimsam tuulik seda kaugemale levib normtasest ületav müra ehk seda suurem peab ka seetõttu olema tuulikute ja eluhoonete vaheline kaugus. Seega ei saa juba eeltoodust tulenevalt olla muud lahendust kui tuulikute WTG 3, WTG 10 ja WTG 7 tuleb loobuda ning välistada tuleb tuulikute võimsusega 7,2 MW ja enam ehitamisõigus eriplaneeringu aladele 3 ja 3b. Nõustuda ei saa jätkuvalt ka siinkohal eriplaneeringu seletuskirjas toodud seisukohaga, et kavandatavate tuulikute töötamisega kaasneva müra hindamisel on soovitatav aluseks võtta kõige rangem elamualade müraalane nõue ehk tööstusmüra sihtväärtus (öisel ajal vastavalt 40 dB). Maaomanikuga kokkuleppel võib olemasolevatel elamumaadel lähtuda ka öise piirväärtuse nõuetest (45 dB). Päeval ajal on kehtiva seadusandluse kohaselt tööstusmüra sihtväärtus eluhoonete juures 50 dB, kuid käesoleva planeeringulahenduse kohaselt on päeval ajal tagatud ka Kliimaministeeriumi 2025. a juhendi kohane soovituslik päevane tase uute tuuleparkide planeerimisel ehk 45 dB. Riigikohus on lahendi nr 3-3-1-15-16 p 40 märkinud, et kuna tuulegeneraatorid töötavad ööpäev läbi, siis tuleb järgida öist müra taotlustaset. Eeltoodu tähendab, et tuulikutes ei tohi kanduda üle 40 dB müra elamute lähedale (sh. kogu õuealale) üle 40 dB ööpäeva ringselt. Seega ei tohi tuulikutes tekkiv müra ületada ööpäevaringselt 40 dB ning seletuskirjas toodud soovituslik tase 45 dB on antud juhul juba tugev müra ületus elamute juures. Antud eriplaneeringu lahendus ei taga, et müratundlikel aladel ei ületaks tuulikute tekkiv müra lubatud öist sihtväärtust 40 dB ööpäevaringselt, mistõttu seda lahendust kehtestada ei tohi. Nõustuda ei saa ka eriplaneeringu seletuskirjas toodud leevendava meetmega, mille kohaselt tuulepargi rajamise järgselt (nt ekspluatatsiooniperioodi alguses) on soovitatav teostada müra kontrollmõõtmised, sh hindamaks, kas käesolevas aruandes toodud tuulikute töörežiimi piirangud (ning täpsemad piirangud,	on müra mõju hindamisel lähtutud Kliimaministeeriumi 2025. a tuuleparkide keskkonnamõju hindamise juhendi soovistest. II kategooria elamualade puhul on öise tööstusmüra sihtväärtus 40 dB ning päevane sihtväärtus 50 dB, Kliimaministeeriumi 2025. a juhendis soovitatakse uute tuuleparkide puhul lähtuda öisel ajal 40 dB sihtväärtusest ning päeval ajal 45 dB piirist (kuigi päevane tööstusmüra sihtväärtus lubab mürataset kuni 50 dB). KSH-s esitatud mürakaardid ei kirjelda kindla ajaperioodi keskmist olukorda, mida võiks pidada tegeliku müra süstemaatiliseks alahindamiseks. Arvutused on tehtud kõigi kavandatavate tuulikute maksimaalses töörežiimis ning ühel kaardil esitatakse müra levik samaaegselt kõigis tuulesuundades, taimestiku/metsa varjestust ei arvestatud ning arvutustulemustele on lisatud +2 dB, et arvestada tuulikutootjate müraandmetega seotud võimalikku määramatust ja kirjeldada võimalikult ebasoodsat olukorda. Modelleerimisel ei ole arvestatud kõrgemate puude ja metsaalade mõningase müra tõkestava mõjuga. KSH märgib, et suuremate metsatukkade paiknemisel tuuliku ja vaatleja vahel võivad tegelikud müratasemed olla ka mõnevõrra väiksemad kui arvutustes. KSH-s käsitletud Vestas V162-6,2 MW mudeli korral ei jää üksi eluhoone üle 45 dB öise müra piirväärtuse, kuid Kaasiku ja Laane eluhoone juures võib maksimaalses töörežiimis esineda 40 dB sihtväärtuse ületamine vastavalt 1,1 ja 0,2 dB võrra. Vestas V172-7,2 MW näites on ületamised suuremad, kuid ka selle mudeli puhul ei ületa ühegi eluhoone juures arvutuslik müratase 45 dB piirväärtust. KSH-s on seejuures mõlema käsitletud tuulikumudeli puhul analüüsitud töörežiimi piirangute rakendamist ning välja töötatud öisele 40 dB sihtväärtusele vastavad töörežiimid. Leevendusmeetmetena on käsitletud öisel ajal teatud tuulikute töörežiimi piiramist probleemsete tuulesuundade korral ning vaiksemale töörežiimile ümberlülitamist. KSH eristab päeva- ja ööaja norme: II kategooria aladel on
---	---

mis tuleb konkreetsest tuuliku mudelist lähtuvalt välja töötada ehitusloa menetluse raames) müra normtasemete tagamiseks on asjakohased. Müra mõõtmised tellib tuulepargi omanik ning mõõtmised peab läbi viima akrediteeritud labor. Mõõtmispunktid lepatakse kokku kohaliku omavalitsusega ja mõõtmistulemused esitatakse kohalikule omavalitsusele. Leiame, et esitatud leevendav meede ei ole sõltumatu, sest tuulepargi omaniku poolt tellitud mõõtmine ei ole erapooletu. Järelevalve ei saa toetuda tuulepargi omaniku poolt tellitud tasulisele mõõtmisele, sest sellisel juhul esineb otsene huvide konflikt. Järelevalve peab tagama riik ja see tuleb läbi viia täiesti erapooletult ehk tingimustel, kus tuulepargi omanikul puudub võimalus otsustada mistahes läbiviidava kontrolli tingimuste üle (pikkus, aeg, mõõtmispunktid jms).	tööstusmüra sihtväärtus päeval 50 dB ja öösel 40 dB ning käesoleva planeeringulahenduse puhul on päeval ajal tagatud ka Kliimaministeeriumi juhendi kohane rangem soovituslik tase ehk 45 dB. Juhime tähelepanu, et seadusandluses toodud päevased ja öised normtasemed erinevad kõikide tööstusmüra allikate puhul (öised nõuded on oluliselt rangemad, päevased leebemad), samuti kehtivad eraldi päeva ja öö nõuded liikluspõhise müra osas. Seega ei toeta KSH aruande tulemused nõuet WTG 3, WTG 7 ja WTG 10 välja jätta ega kehtestada planeeringus üldist keeldu 7,2 MW ja suurema võimsusega tuulikutele. KSH kohaselt tuleb konkreetse tuulikumudeli valikul müraolukorda täpsustada ning vajadusel rakendada töörežiimi piiranguid, et tagada müranormide täitmine. Mis puudutab pärast tuulepargi rajamist kavandatavaid kontrollmõõtmisi, siis võtsime Teie tähelepaneku arvesse ning täpsustasime KSH aruande ptk 8 müra puudutava järeelseire osas. KSH-s ette nähtud rakendatud töörežiimi piirangute asjakohasuse kontrollimiseks ning ei asenda enne rajamist tehtavat täpsustavat müraarvutust ega töörežiimide määramist. KSH-s on kontrollmõõtmiste puhul ette nähtud akrediteeritud labori kasutamine ning mõõtmistulemuste esitamine kohalikule omavalitsusele.
Varjutus Mis puudutab varjutusega seotud probleeme, siis need on jätkuvalt üleval ka avalikule väljapanekule esitatud lahenduse puhul, mistõttu jääme varjutuse osas kõigi 27.08.2025 menetluskohaldamises esitatud seisukohade juurde ja ootame nende osas jätkuvalt selgitusi.	Selgitame, et 27.08.2025 esitatud varjutamist puudutavatele seisukohtadele on antud vastused KSH aruande lisas 3 „Laekunud arvamused ja kooskõlastused“ veebiaadressil https://adr.novian.ee/laaneranna_vald/dokument/7490633. Käesolevas menetlusetapis esitatud varasemate seisukohtadega seotud vastused on seega menetlusmaterjalides kättesaadavad ning neid käesolevas vastuses uuesti ei korrata.

11. Eraisik M. V.

Kirja nr ja kuupäev: 2026/8-11/842-1; 31.08.2026

Arvamuse sisu	Kohaliku omavalitsuse seisukoht
Mina, M. V., /---/ kinnistu (katastritunnus /---/) omanik, esitan käesolevaga oma arvamuse Lääneranna valla tuuleparkide eriplaneeringu alade 3 ja 3b detailse lahenduse kohta. Palun käsitleda käesolevat pöördumist planeeringu avaliku väljapaneku käigus esitatud ametliku arvamuse-na.	Täname Teid arvamuse eest!
Põhiseisukoht: elanike tervis ja heaolu peavad olema planeeringu keskmes KSH aruande kohaselt hinnati esialgu 20 tuulikuga lahendust, kuid uute andmete põhjal oleks sellega kaasnenud oluline ebasoodne mõju linnustikule, sealhulgas Natura kaitse-eesmärkidele, mida ei olnud võimalik reaalselt rakendatavate meetmetega leevendada. Seetõttu töötati välja 14 tuulikuga lahendus ehk tuulikute arvu vähendati kuue võrra. See näitab, et olulise mõju ilmnemisel on võimalik ja vajalik muuta nii tuulikute arvu kui ka nende paigutust. Nüüd tuleb samaväärselt arvestada kohalike elanike tervise, heaolu ja kodurahu kaitsega. /---/ elamu asub lähimast kavandatavast tuulikust vaid /---/ meetri kaugusel, KSH prognoosib /---/ puhul olulist müra- ja varjutamishäiringut ning negatiivset mõju kinnisvara väärtusele. Seetõttu palun enne planeeringu kehtestamist vaadata uuesti üle elamutele lähimate tuulikute asukohad ning eelistada mõju vältimist: paigutada need elamutest kaugemale või loobuda vastavatest (WTG 1, WTG 3, WTG 10 ja WTG 7) tuulikupositsioonidest ja vähendada tuulikute arvu veelgi. Töörežiimi piirangud ei tohiks asendada asukohavaliku muutmist juhul, kui häiringut on võimalik vältida tuuliku ümberpaigutamise või kavandamisest loobumisega. Kui kohalike elanikega ei arvestata, siis seatakse esikohale ärilised eesmärgid. Kohaliku omavalitsuse võimuses on seada ka piirangud tuulikute kõrgusele ja võimsusele.	Arvamusega ei arvestata. KSH aruandes on müra levikut modelleeritud kahe võimaliku tuulikumudeli – Vestas V172-7,2 MW ja Vestas V162-6,2 MW – alusel. Kuna käesoleva planeeringu raames ei fikseerita ühte kindlat tuulikutüüpi või -mudelit, on tegemist võimalike tuulikumudelite alusel teostatud müraolukorra hindamisega. Modelleerimisel on lähtutud konservatiivsest olukorrast, sealhulgas tuulikute maksimaalsest töörežiimist ja müra levikuks ebasoodsatest tingimustest. KSH-s on hinnatud kavandatava tuulepargi mõju elamutele, sealhulgas müra ja varjutamise mõju. KSH-s käsitletud tuulikumudelite puhul võib maksimaalses tööolukorras lähimate eluhoonete juures esineda 40 dB öise müra sihtväärtuse ületamist. Seetõttu on KSH-s ette nähtud müra vähendavad töörežiimid, millega on võimalik tagada müra vastavus kehtivatele nõuetele. Eriplaneeringu menetluse järgselt ning enne ehitusloa taotlemist, kui on välja valitud konkreetne tuulikumudel ja täpsustunud selle tehnilised parameetrid ning lõplik paigutus, tuleb teha täiendav müra modelleerimine. Selle alusel määratakse vajadusel täpsed tuulikute töörežiimi ja/või tööaja piirangud, et tagada nõuete täitmine. Seetõttu ei määrata eriplaneeringuga ette konkreetset tuulikumudelit ega selle töörežiimi. Seega ei ole KSH järeldus, et /---/ kinnistu juures esinev müra või varjutamine välistaks kavandatud tuulikute rajamise. Mõjude vältimiseks ja vähendamiseks vajalikud meetmed on KSH-s ette nähtud ning nende täpsustamine toimub lõpliku tuulikumudeli ja tehnilise lahenduse selgumisel.
1. /---/ kinnistu on KSH-s eraldi käsitletud mõjutatud elamuna	Arvamusega arvestatakse osaliselt. /---/ kinnistu on KSH aruandes eraldi välja toodud elamuna, mille puhul tuleb tugeva visuaalse

KSH aruandes on /---/ kinnistu eluhoone nimetatud nende elamute hulgas, mille puhul tuleb tugeva visuaalse mõju leevendamiseks analüüsida täiendava haljastuse vajadust. KSH kohaselt rajatakse vajalik täiendav haljastus arendaja kulul ja elamu omaniku soovil. Soovin, et /---/ kinnistu puhul tehtaks nimetatud kohapõhine analüüs ning et selle tulemus ja kavandatud lahendus kooskõlastataks minuga enne planeeringu elluviimist. Palun kinnitada selle meetme rakendamine ja esitada kirjalikult selle tingimused, ulatus, ajakava, hoolduskohustus ning kord. I vooru arvamustele antud vastustes lubas kohaliku omavalitsus täiendada seletuskirja leevendus- ja seiremeetmete täitjate, kontrollijate ning rakendamise põhimõtetega. Seletuskirja tabelis 4-5 on täiendava haljastuse vajaduse analüüsi täitjaks määratud arendaja ja kontrollijaks kohaliku omavalitsus ning rakendamise etapiks ehitusloa menetlus. Palun kinnitada, et /---/ kohapõhine analüüs tehakse ja esitatakse mulle enne vastava ehitusloa andmist.	mõju leevendamiseks analüüsida täiendava haljastuse vajadust. KSH kohaselt tehakse see analüüs kohapõhiselt ning vajaduse korral rajatakse täiendav haljastus arendaja kulul ja elamu omaniku soovil. Meetme rakendamise etapiks on määratud ehitusloa menetlus, täitjaks arendaja ja kontrollijaks kohalik omavalitsus. Seega tehakse /---/ kinnistu puhul täiendava haljastuse vajaduse analüüs ehitusloa menetluses, kui tuulikute täpne paigutus ja tehniline lahendus on täpsustunud. Analüüsi tulemusel saab määrata konkreetse kinnistu puhul vajaliku lahenduse.
2. Mõra mõju KSH aruandes on kirjeldatud erinevate tuulikutüüpide arvutuslik müratase. 14 Vestas V172-7,2 MW tuuliku korral on /---/ eluhoone juures arvutuslik müratase 41,9 dB ehk 1,9 dB üle planeeringus aluseks võetud öise tööstusmüra sihtväärtuse 40 dB. Need näitajad kirjeldavad KSH-s modelleeritud maksimaalset olukorda, kus kõik tuulikud töötavad täisvõimsusel ja arvestatud on +2 dB määramatusega. KSH näeb ette müra vähendavate töörežiimide kasutamise, kuid jätab tuulikute lõpliku mudeli, täpsed töörežiimid ja piirangute graafiku ehitusloa menetlusesse. Kuna /---/ puhul on vähemalt ühe KSH-s käsitletud mudeli korral tuvastatud sihtväärtuse ületamine, ei ole üldine viide hilisemale täpsustamisele minu hinnangul piisav. Ettepanek on mitte lubada püstitada tuulikuid, mis on võimsamad kui 6,2 MW. I voorus pidas Terviseamet vajalikuks teha pärast lõpliku tuulikutüübi ja paigutuse selgumist täpsem müra, madalsagedusliku müra ja varjutamise modelleerimine. Kohalik omavalitsus märkis oma vastustes, et suurema müraemissiooniga tuulik eeldab rangemaid tööaja piiranguid. Seletuskirja tabeli 4-5 kohaselt vastutavad meetmete rakendamise eest arendaja ja käitaja ning kontrollijaks on kohalik omavalitsus. Palun muuta need lubadused /---/ suhtes ehitusloa siduvateks tingimusteks ja mitte anda ehitusluba enne, kui /---/-põhine täpsustatud modelleerimine tõendab nõuete täitmist. Palun selgitada ja määrata /---/ suhtes konkreetset: 1. millise tuulikutüübi ja milliste täpsete tehniliste parameetrite alusel planeering realiseeritakse; 2. millised tuulikud põhjustavad /---/ juures prognoositud müratasest; 3. milline on /---/ juures prognoositav müratase enne ja pärast leevendusmeetmete rakendamist, sealhulgas kõige ebasoodsamates ilmastiku- ja töötingimustes; 4. kas ja milliste tuulikute suhtes on /---/kaitseks vajalik rakendada töörežiimi või tööaja	Arvamusega ei arvestata. KSH-s on /---/ kinnistu eluhoone juures Vestas V172-7,2 MW mudeli puhul maksimaalses tööolukorras arvutuslikuks müratasemeks hinnatud 41,9 dB, mille puhul ületatakse 40 dB öist sihtväärtust 1,9 dB võrra. KSH-s on seejuures analüüsitud müra vähendamise võimalusi ning välja töötatud 40 dB sihtväärtusele vastavad töörežiimid nii Vestas V162-6,2 MW kui ka Vestas V172-7,2 MW mudeli puhul. Eriplaneeringu menetluse järgselt ning enne ehitusloa taotlemist, kui on välja valitud konkreetne tuulikumudel ja täpsustunud selle tehnilised parameetrid ning lõplik paigutus, tuleb teha täiendav müra modelleerimine. Kuna praeguses etapis ei ole konkreetne tuulikumudel veel kindlaks määratud ning see ei pruugi olla KSH-s näitena kasutatud Vestas V162 või V172, ei ole põhjendatud kehtestada planeeringuga tuulikute maksimaalset võimsust 6,2 MW. Konkreetse tuulikumudeli valikul tuleb selle mürataseme ja muude tehniliste näitajate alusel kontrollida nõuete täitmist ning vajadusel määrata töörežiimi ja/või tööaja piirangud. Sõltumata valitavast tuulikumudelist peavad kavandatavad tuulikud ja nende käitamine vastama kehtivatele müra nõuetele. Tuulepargi rajamise järgselt on KSH-s ette nähtud varjutamise järelevalve ja müra kontrollmõõtmiste teostamine.

piiranguid; 5. millises õiguslikult siduvas dokumendis fikseeritakse piirangud ja kuidas kontrollitakse nende tegelikku rakendamist; 6. milline sõltumatu seire ja kontrollmõõtmine tehakse pärast tuulepargi kasutuselevõttu ning kuidas saab /---/ kinnistu omanik selle algaatada, kui ilmneb häiring. Palun lähtuda /---/ kinnistu puhul KSH-s ja eriplaneeringu varasemas etapis kasutatud öise tööstusmüra 40 dB sihtväärtusest. Ma ei nõustu /---/ kinnistu suhtes leebema 45 dB taseme kohaldamisega ega anna selleks kokkulepet. Kui vald peab 45 dB taseme kohaldamist õiguslikult võimalikuks, palun esitada selle täpne õiguslik alus ja põhjendada, miks kaldutakse kõrvale KSH-s kasutatud 40 dB tasemest.	
3. Varjutamine KSH aruandes toodud Vestas V172-7,2 MW tuuliku näite puhul ületab /---/ eluhoone maksimaalne teoreetiline varjutamise kestus KSH-s kasutatud soovituslikke väärtusi. Palun esitada /---/ kinnistu kohta: • varjutamise prognoositavad kuupäevad, kellaajad ja kestus; • varjutamist põhjustavad konkreetsed tuulikud; • varjutuse automaatseks vältimiseks rakendatav seiskamis- või töörežiimi lahendus; • õiguslikult siduv tingimus, millega tagatakse, et /---/ eluhoone juures ei ületata KSH-s kasutatud soovituslikke varjutamise väärtusi; • seire- ja järelevalvekord ning meetmed olukorras, kus tegelik varjutamine osutub prognoositust suuremaks; Palun kehtestada enne tuulepargi kasutuselevõttu /---/-põhine varjutamise piirangute kava –varjutamiskalender või samaväärne automaatse seiskamise graafik – koos selle rakendamise, seire, aruandluse ja järelevalve tingimustega. I vöoru vastustes kinnitas kohalik omavalitsus, et tuulikud peavad võimaldama automaatse varjutuse vältimise süsteemi seadistamist ning täpsed tööaja piirangud määratakse lõpliku tuulikumudeli alusel ehitusloa menetluses. Palun fikseerida ehitusloas /---/-põhine seiskamisgraafik ning käitaja aruandlus- ja kohaliku omavalitsuse kontrollikohustus.	Arvamusega arvestatakse osaliselt. KSH-s on varjutamise mõju juba modelleeritud maksimaalsete parameetritega tuuliku (kogukõrgus 288 m) näitel ning Joonisel 6-22 on esitatud varjutamise kalender, millest saab lugeda varjutamise võimalikku kuupäeva, kellaaga, kestust ja seda põhjustavat tuulikut. KSH aruandes on esitatud varjutamise graafik ja analüüs /---/ ja naaberkinnistu (/---/) kohta, mis jääb tuulikutele pisut lähemale, kuid varjutamise mõju on suhteliselt sarnane. Täiendatud aruandes esitatakse varjutamise graafik ka /---/ kinnistu kohta. KSH kohaselt tuleb konkreetse tuulikutüübi valikul ja ehitusloa menetluses teha täpsem varjutamise modelleerimine ning selle alusel välja töötada tuulikute täpne seiskamisgraafik. Kavandatavad tuulikud peavad võimaldama automaatse väljalülitamise süsteemi kasutamist, millega saab ebasoovitava varjutamise tekkimise ajal vastava tuuliku ajutiselt seisata. Tuulepargi rajamise järgselt tuleb KSH ptk 8 kohaselt teostada varjutamise järelevalvet, et hinnata rakendatud töörežiimi piirangute asjakohasust.
4. Visuaalne mõju ja täiendav haljastus 02.07.2026 nähtavusanalüüsi kohaselt ulatub tugev visuaalne koondmõju Vatla küla elamuteni. Analüüsi lisas 4-5 on loetletud 11 eluhoonet, mille puhul tuleb täiendava haljastuse vajadust hinnata iga hoone kaupa eraldi ja läbivalt samade kriteeriumide alusel, välja on toodud ka /---/ kinnistu. Lisad ei esita siiski /---/ vaatepunktist nähtavate tuulikute arvu ega kinnistupõhist visualiseeringut.	Arvamusega arvestatakse osaliselt. KSH-s on läbi viidud tuulikute nähtavusanalüüs 14 × 14 km alal, lähtudes tuulikute maksimaalsest kogukõrgusest 288 m ning arvestades muu hulgas reljeefi ja taimkatet. Analüüsi põhjal ei paikne elamuid väga tugeva visuaalse koondmõju alal, kuid tugev visuaalne mõju ulatub Vatla küla

Palun esitada /---/ kohta: • /---/ vaatepunkti puudutavad olemasolevad visualiseeringud või võimalus koostada kohapõhine fotomontaaž; • täiendava haljastuse põhimõtteline lahendus, rajamise ajakava ja edasine hoolduskohustus; • kas ja millisel õiguslikul või kokkuleppelisel alusel nähakse ette /---/ kinnistule avalduva olulise visuaalse mõju ja võimaliku varalise kahju hüvitamine. Palun võimaldada mul enne haljastuslahenduse kinnitamist valida koos arendajaga sobiv lahendus, mis arvestab elamu ja õueala tegelikku kasutust, olulisi vaatesuundi ning haljastuse pikaajalist toimivust.	asustatud aladele. /---/ kinnistu on seetõttu nimetatud nende elamute hulgas, mille puhul tuleb analüüsida täiendava haljastuse vajadust. KSH aruande lisas (Lisa 5. Visualiseeringud) on esitatud visualiseeringud ka /---/ kinnistu lähedusest. Visualiseering tähistusega „M“ kujutab vaadet /---/ kinnistust ca 100 m läänesuunas asuvast vaatepunktist ning visualiseering „L“ kujutab vaadet /---/ kinnistust ca 350 m põhjasuunas asuvast vaatepunktist. Vaatepunktideks valiti võimalikult avatud vaatega punktid, nt konkreetsete kinnistute siseselt võivad vaadet takistada ka erinevad objektid (lokaalne haljastus, hooned). Nähtavusanalüüsi raames on koostatud ka teemakaart nähtavate tuulikute arvu kohta, millega palume tutvuda. KSH kohaselt tehakse täiendava haljastuse vajaduse analüüs kohapõhiselt ning vajaduse korral rajatakse haljastus arendaja kulul ja elamu omaniku soovil. Meetme rakendamine on ette nähtud ehitusloa menetluses. KSH ei sätesta kohustust koostada iga kinnistu kohta eraldi fotomontaaži ega näe ette visuaalse mõju või sellest tuleneva võimaliku varalise kahju eraldi täiendavat hüvitamist.
5. Mõju kinnisvara väärtusele KSH aruandes on mõõndud, et tuulepargi rajamine võib avaldada mõne kilomeetri kaugusel paiknevate elamute kinnisvara väärtusele kaudset negatiivset mõju. /---/ kinnistu on KSH-s eraldi käsitletud tugeva visuaalse mõju piirkonnas ning selle puhul on modelleeritud ka müra ja soovituslikke väärtusi ületav varjutamine. Seega negatiivne mõju on ilmselge. Palun selgitada, kas ja kuidas on hinnatud just /---/ kinnistu võimalikku väärtuse vähenemist, ning esitada kõik /---/ suhtes tehtud hinnangud ja alusandmed. Kui /---/ kinnistu väärtuse muutust ei ole eraldi hinnatud, palun seda põhjendada ja teha enne planeeringu kehtestamist kinnistupõhine hinnang. Ühtlasi palun selgitada, kuidas on arendaja kavandanud selle mõjuga seotud kahju hüvitamise.	Arvamusega ei arvestata. KSH-s on hinnatud tuulepargi võimaliku mõju kinnisvara väärtusele teaduskirjanduse põhjal. KSH kohaselt võib tuuleparkide rajamine avaldada elamute kinnisvara väärtusele kaudset negatiivset mõju, kuid Eestis ei ole sellist mõju teadaolevalt uuritud ning mõju suurus sõltub muu hulgas tuulikute nähtavusest, kaugusest ja tuulikute kõrgusest. KSH ei ole teinud /---/ kinnistu väärtuse muutuse eraldi kinnistupõhist hindamist ning planeeringu koostamise käigus ei ole sellise hindamise tegemiseks alust tuvastatud. Visuaalse mõju puhul otsesed normtasemed puuduvad, kuid nt müra- ja varjutamise osas tuleb KSH raames eesmärgiks seatud normtasemed ja nõuded tagada. KSH käsitluse kohaselt võib tuulikute läheduses paiknevatele kinnistutele makstav seadusjärgne tuulikutasu võimalikku kinnisvara väärtusele avalduvat negatiivset mõju osaliselt leevendada. KSH ei näe ette kinnisvara väärtuse võimaliku muutuse eraldi hüvitamist ega kinnistupõhise väärtuse hindamise tegemist.
6. Kohalik kasu ei asenda mõju vältimist	/---/ kinnistu paikneb lähimatest tuulikutest piisaval kaugusel ning

Minu esmane seisukoht on, et elamutele lähimate tuulikute asukohad tuleb muuta, paigutades tuulikud elamutest kaugemale või loobudes vastavatest tuulikupositsioonidest. Seadusest tulenev tuulikutasu ega muu pakutav hüve ei muuda praegust asukohavalikut sobivaks ega asenda elanike tervise ja heaolu kaitseks vajalikku mõju vältimist. Kui tuulepark pärast asukohtade muutmist siiski rajatakse, peab sellest lisaks arendajale saama selget ja pikaajalist kasu ka kohalik kogukond. Tuulepark ei saa olla üksnes äriline projekt, mille mõjud jäävad kohalike elanike kanda. Seadusjärgne tuulikutasu on sellisel juhul üksnes minimaalne kohaliku kasu instrument, mitte kõigi häiringute või võimaliku kahju hüvitis. Palun kohalikul omavalitsusel ja arendajal esitada enne planeeringu kehtestamist siduv kohaliku kasu ettepanek, mis käsitleb vähemalt: • tuulepargi ehituse ja kasutamisega seotud kohalike teede korrastamist, parendamist ja pikaajalist hooldust; ehitusega tekitatud kahjustuste taastamist tuleb käsitleda arendaja tavapärase kohustusena, mitte kogukonnale antava lisahüvena; • kohalikele elanikele soodsama elektri, energiakulude toetuse või muu võrreldava energiahüve pakkimise võimalust; • /---/ kinnistule vajalike individuaalsete leevendusmeetmete ja võimaliku täiendava hüvitise kokkulepet juhaks, kui mõjusid ei ole võimalik täielikult vältida.	lähiviidud mõju hindamiste kohaselt on asjakohased keskkonnatõrjed (sh müra- ja varjutamine) võimalik tagada, kuid kohati on nõuete tagamiseks tõenäoliselt (eelkõige olenevalt konkreetsest tuuliku mudelist) vajalik rakendada töörežiimi piiranguid. Seetõttu ei ole tuulikute kaugemale paigutamine või lähimate tuulikupositsioonide ärajätmine mõju vältimise eesmärgil põhjendatud. Planeeringulahendus on kujunenud erinevate ruumiliste, tehniliste ja keskkonnavalaste tingimuste koosmõjus ning on praeguseks lõplik. Seetõttu ei ole lähimate tuulikupositsioonide ärajätmist või ümberpaigutamist enam võimalik kaaluda. Tuulepargi mõjualas asuvate elamute omanikele ja elanikele on ette nähtud seadusest tulenev talumistasu. Täiendavate hüvitiste või individuaalsete leevendusmeetmete rakendamise vajadust ei ole mõju hindamise tulemuste põhjal /---/ kinnistu puhul tuvastatud.
7. Kokkuvõte Palun mitte kehtestada planeeringut enne, kui /---/ kinnistule avalduvad mõjud on kinnistupõhiselt täpsustatud ning planeeringus, ehitusloa tingimustes või muus siduvas dokumendis on selgelt ääratud: 1. elamutele lähimate tuulikute ümberpaigutamine või neist loobumise kaudu tuulikute arvu täiendav vähendamine; 2. müra leevendamise meetmed ja 40 dB sihtväärtuse tagamine; 3. varjutamise piiramiseks rakendatavad meetmed ja soovituslike väärtuste järgimine; 4. täiendava haljastuse analüüs ning vajaduse korral haljastuse rajamine ja hooldamine arendaja kulul; 5. tegeliku müra ja varjutamise sõltumatu seire ning järelevalve; 6. meetmed juhaks, kui tegelik mõju ületab prognoositud tasemeid; 7. /---/ kinnistu võimaliku väärtuse vähenemise hindamine ja käsitlemine; 8. kui tuulepark pärast asukohtade muutmist rajatakse, seadusjärgse tuulikutasu rakendamine ning siduv kokkulepe täiendava kohaliku kasu, individuaalsete leevendusmeetmete ja võimaliku hüvitise kohta.	Arvamusega arvestatakse osaliselt. /---/ kinnistuga seotud müra, varjutamise ja visuaalse mõju küsimusi ning nende leevendamiseks kavandatud meetmeid on käsitletud eelnevates vastustes. KSH ja planeering näevad ette täiendava müra ja varjutamise modelleerimise pärast konkreetse tuulikumudeli ja lõpliku tehnilise lahenduse selgumist, vajalikud töörežiimi piiranguid, varjutamise automaatse vältimise ning /---/ kinnistu puhul täiendava haljastuse vajaduse kohapõhise analüüsi. Tuulepargi rajamise järgselt on KSH-s ette nähtud varjutamise järelevalve ja müra kontrollmõõtmiste teostamine. Ettepanekut tuulikute arvu täiendavaks vähendamiseks, /---/ kinnistu kinnisvara väärtuse eraldi hindamiseks või täiendava kompensatsiooni maksmist KSH ja planeeringu koostamisel põhjendatuks ei peeta. Seadusest tulenev tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasu rakendub vastavalt kehtivale korrale.

Käesoleva arvamusega ei loobu ma õigusest nõuda häiringu kõrvaldamist, kahju hüvitamist, tasu või muud kompensatsiooni. Jätan endale õiguse esitada täiendavaid seisukohti pärast vastuste saamist ning täiendatud planeeringulahendusega tutvumist. Palun registreerida käesolev pöördumine planeeringu avaliku väljapaneku ajal esitatud ametliku arvamuseks ning esitada mulle Lääneranna Vallavalitsuse põhjendatud seisukoht.	
--	--

12. Erasik J. R.

Kirja nr ja kuupäev: 2026/8-11/841-1; 31.08.2026

Arvamuse sisu	Kohaliku omavalitsuse seisukoht
Tere! Sain aru, et kolmandal septembril tuleb vallavõim Vatla rahvaga tuulepargi asjus kohtuma. Kahjuks ei ole mul võimalik osaleda, aga avaldan oma arvamuse. Mulle ei meeldi olukord, kus tuuleparkide toimimist reguleeritakse riigieelarvest. See ei lähe kokku turumajanduse põhimõtetega, sest riskid maandatakse ja kasum jääb arendajale. Midagi pole teha, sest küllap on siiani struktuurides kallutatud jõud. Vatla on tulemas maismaatuulikute kõrgema suurusjärgu tuulikud ning seega saab ka elukeskkond võimalikult tugevasti häiritud. Minuarust oleks sellest tulenevalt vallavõimul arutamise koht tuulepargist tuleva talumistasu jaotuse üle. Kuna elu Vatla külas saab ülimalt negatiivselt mõjutatud, siis teen ettepaneku, et Vatla tuulepargist kohalikele elanikele ja KOV-ile laekuv tulu jagataks senise 50 : 50 asemel 70% kohalikele elanikele ja 30% KOV-ile. Selline jaotus võib vallale tuua pikemas plaanis rohkem tulu kui otsene summa eelarvesse!	Täname Teid arvamuse eest! Tuulikupargi mõjupiirkonnas elavatele inimestele ja kohalikule kogukonnale suunatavate toetuste ja tuulikupargi talumistasude küsimuste lahendamine ei ole planeeringu ülesanne. Maismaa tuulepargi talumistasu maksmise ja jaotamise alused on sätestatud keskkonnatasude seaduse §-s 55³. KeTS § 55³ lg 1 kohaselt maksab kohaliku omavalitsuse üksus talle laekunud tuuleenergiast elektrienergia tootmise tasust 50% tuulepargi mõjualas asuvate nõuetele vastavate eluruumide omanikele. Seaduses sätestatud 50% jaotust ei saa kohalik omavalitsus muuta planeeringu või kohaliku otsusega 70 : 30 jaotuseks. Siiski saab vallavolikogu otsustada omavalitsusele laekuva ülejäänud 50% kasutamise üle KOV eelarve kaudu, sealhulgas määrata, millisteks kohaliku omavalitsuse ülesannete täitmiseks ja investeeringuteks seda tulu kasutatakse. Seega on vallavolikogul võimalik suunata omavalitsusele jäävat osa ka Vatla piirkonna või selle elanike heaolu toetavatesse tegevustesse. Tuulikupargi mõjupiirkonnas elavatele inimestele ja kohalikule kogukonnale suunatavate toetuste ja tuulikupargi talumistasude küsimused vallavolikogus arutlusel.

13. Erasik T. M.

Kirja nr ja kuupäev: 2026/8-11/847-1; 31.08.2026

Arvamuse sisu	Kohaliku omavalitsuse seisukoht
1. Vaated, valgusreostus. 280m tuulikud jäävad minu kodust linnulennult ca 7 km kaugusele ning hakkavad olema nähtavad pea kogu kinnistul. Kõige paremini saavad nad olema vaadeldavad aga meie 2.korruse magamistoa aknast. Otsus just sinna magamistuba rajada tuli soovist näha kaunist vaadet. Kuivõrd mu kinnistu on juba koormatud riigi eriplaneeringuga Eesti-Läti IV elektriühendus, siis tulevikus regulaarselt raadatav ala ainult suurendab Paatsalu-Vatla tuulikute nähtavust, kuna vähendab just selles suunas metsaviirgu. Juhin tähelepanu, et ranniku külade näol ei ole tegemist pelgalt kinnistute, majade ja tulundusmaa juppide summaga, vaid terviklike, sealhulgas vaateid sisaldava osaga eesti rahvuskultuurist, pärimusest, rahvusidentiteedist (mu ema E. V. on kohaliku kodulugu uurinud, materjalid asuvad Läänemaa muuseumis). Kui Tallinnas ei pea keegi võimalikuks lisada Toompeale ühtki ehitist, mis sinna ei sobitu, kuna vaade ise on kaitse all, siis ei tohi jätta avaldamata vastupanu kampaaniakorras eesti külamaastike nii jõhkrale ümberkujundamisele.	Täname Teid arvamuse eest! KSH käigus on kavandatavate tuulikute visuaalset mõju hinnatud, arvestades tuulikute maksimaalse kogukõrgusega 288 m, nende paiknemist, maastiku reljeefi ja taimkatet. Visuaalse mõju hindamisel ei ole lähtutud üksnes sellest, kas tuulikud on konkreetsest vaatluspunktist nähtavad, vaid on hinnatud tuulikute vertikaalset mõju ehk vertikaalset vaatenurka ning horisontaalset mõju ehk horisontaalset vaatenurka. Tuulikute domineerivus ehk visuaalse mõju koondhinnang kujuneb nende kahe näitaja korrutisena. KSH kohaselt väheneb tuulikute visuaalne mõju vaatluspunkti kauguse suurenedes. KSH kohaselt mõjuvad tuulikud kõige domineerivamalt nende vahetus lähialas avatud põllumajandusmaastikel. Näiteks Tuhu soo vaadetornist, mis paikneb lähimast tuulikupositsioonist ligikaudu 4,3 km kaugusel, on tuulikud nähtavad ja vaade edelasuunas muutub, kuid tuulikute kauguse tõttu ei mõju need domineerivalt. Arvamuses nimetatud kinnistu paikneb kavandatavatest tuulikute ligikaudu 7 km kaugusel. Seega võib 288 m kõrgune tuulik olla kinnistult nähtav ja kavandatav tegevus muudab olemasolevat maastikupilti, kuid KSH-s esitatud hindamise põhjal ei ole sellisel kaugusel alust käsitleda tuulikuks vaates domineerivate objektidena ega järeldada seetõttu olulise ebasoodsa visuaalse mõju tekkimist. KSH eesmärk ei ole eeldada mõju puudumist, vaid hinnata kavandatava tegevuse mõju ulatust ja tugevust ning selle olulisust. KSH koondhinnangus on leitud, et tuulepargi rajamisel ei kaasne asustusele ja maakasutuse muutusele olulist ebasoodsat mõju. Meile teadaolevalt ei näe riigi eriplaneeringuga kavandatava Eesti-Läti IV elektriühenduse lahendus ette õhuliini rajamist sama eriplaneeringuga kavandatavast Hanila alajaamast kuni mereni. https://riigiplaneering.ee/riigi-eriplaneeringud/eesti-lati-neljas-elektriuhendus/kaardirakendus

2.Müra. Siinkohal saan aluseks võtta vaid fakti, et soodsate ilmastikutingimuste korral (tuule suund, raagus puud, jäätunud meri) kostab minu taluõue ära Puhtu-Virtsu vaheliste tuulikute heli, mis väljendub jätkuvalt maanduva lennuki heli meenutavas erakordselt häirivas tsüklilises müras, mis on selgesti kuuldav ka siis kui kannan paksu mütsi ja kapuutsi. Antud tuulikud on linnulennult mõnevõrra lähemal, kuid oluliselt madalamad. Ei ole eluliselt usutav, et Vatla- Paatsalu tuulikute müra sobivate ilmastikutingimuste puhul minuni ei jõua. Vastavalt tuule suunale suureneb minu kodus vastavate ilmastikutingimuste korral müra risk oluliselt. Tuuleparkide müra, sealhulgas madalsagedusliku müra pikaajalise mõju ammendavaid uuringuid 280m kõrguste tuulikute kohta pole olemas. Muud väita ei saa. Taolises olukorras on elementaarne juhinduda ettevaatusprintsibist ning nii suuri ja suure mõjuga objekte looduskeskkonda ja inimasulate lähedusse mitte rajada. Hüpotetiliselt hüved, mida tuulepark võib kogukonnale anda ei ole aktsepteeritavad, on suisa amoraalsed, kui osa kogukonnast peab kandma võimalikku kahju.	KSH-s on tuulikute müra mõju hinnatud kavandatava lahenduse müra leviku modelleerimise abil, lähtudes kavandatavate tuulikute andmetest ning müra levikut soodustavatest tingimustest. Hindamisel on lähtutud kehtivatest müranormidest, sh uute tuuleparkide puhul rakendatavast rangemast nõudest ehk müra sihtväärtusest. Modelleerimise eesmärk on välja selgitada, kas kavandatava tegevusega võib kaasneda müranormide ületamine ning milliseid meetmeid on vajadusel vaja rakendada. Seetõttu ei ole KSH-s eeldatud, et tuulikute tulenev mõju puudub täielikult (soodsate olude korral võib tuulikute töötamisega kaasnev müra olla tajutav mitme km kaugusel), vaid mõju olulisust on hinnatud eelkõige normtasemetele vastavuse kaudu ning vajadusel on ette nähtud töörežiimi piirangud. Tuulikupargi kavandamise järgmistes etappides (nt ehitusloa menetluse raames) on vajalik teostada täiendav modelleerimine ja vajadusel ka töörežiimide piirangute täpsustamine. KSH koostamisel on kasutatud asjakohaseid teadusuuringuid, juhendmaterjale ja nõudeid. Hetkel puudub alus kahelda KSH aruandes kasutatud uuringute asjakohasuses ega õigusaktidega kehtestatud müranormide sobivuses müra mõju hindamise alusena. Seetõttu ei ole ka arvamuses viidatud ettevaatusprintsipi iseenesest aluseks kavandatava tegevuse välistamiseks. Konkreetse tuulikumudeli ja lõpliku paigutuse selgumisel tuleb teha täiendav müra modelleerimine ning vajadusel rakendada töörežiimi piiranguid.
3. Otsene kahju kinnisvara väärtusele. Olles elulises plaanis küllaltki suure kinnistu omanik, peaks minu vabaduseks ja võimaluseks jääma teha tehinguid oma kinnisvaraga. Jättes kõrvale igasugused hüpotetiliselt arvutused ning võttes aluseks reaalse elu, siis mitmest ilmakaarest tuulikutega kaetud maa võimalused kinnisvara turul muutuvad väga piiratuks.	KSH-s on kavandatava tuulepargi võimalikku mõju varale eraldi käsitletud. KSH-s kasutatud teaduskirjanduse põhjal võib tuuleparkide rajamisega kaasneda kinnisvara väärtusele teatav negatiivne mõju, kuid mõju ulatus sõltub muu hulgas tuulikute nähtavusest ja kaugusest ning on valdavalt lokaalne. Eestis ei ole tuuleparkide mõju kinnisvara väärtusele teadaolevalt eraldi uuritud. KSH hinnangul võivad ka kavandatava tuulepargi piirkonnas kinnisvara hinnad vähesel määral langeda. Väide, et tuulikute paiknemine mitmes ilmakaares muudab kinnisvaraga tehingute tegemise väga piiratuks, on üldistav ning KSH-s sellist järeldust ei ole tehtud. Kinnisvara omanikul säilib õigus oma kinnisvaraga tehinguid teha ning planeering ei kehtesta selleks piiranguid üksnes tuulikute nähtavuse tõttu.

4. Mikroplasti reostus. Milline saab olema tuulikute mikroplasti ja erinevate sünteetiliste, keskkonnale mürgiste ainete erosioon antud tuulikute puhul? Kui kaugele reostus sõltuvalt ilmastikutingimustest võib levida? Otsus hakata oma talus mesilasi pidama tuli just asjaolust, et meie elukeskkond on erakordselt puhas. Antud piirkonnas ei ole mee tootmine kuigi kasumlik, kuna pool korjealast on meri. Toodan mett sellele tarbija sektorile, kes on väga tundlik mee kvaliteedi ja puhtuse suhtes. Ma ei aktsepteeri võimalust, et meie elukeskkond saastub.	KSH aruandes ei ole tuulikulabade erosioonist tuleneva mikroplasti või muude sünteetiliste ainete keskkonda sattumist eraldi mõjuvaldkonnana käsitletud ning seetõttu ei ole KSH alusel võimalik anda hinnangut sellise võimaliku reostuse koguse ega levikukauguse kohta. KSH-s on käsitletud tuulepargi rajamise ja kasutamisega kaasnevat jäätmeteket ja ringmajandust ning võimalikke reostusriske. Kavandatava tegevuse olulise keskkonnamõju hindamisel ei ole tuvastatud sellist keskkonnareostust, mille tõttu tuleks kavandatav tegevus välistada.
4. Linnud! Minu talu põllul ja rannal saavad puhata igal sügisel ja kevadel tuhanded rändlinnud, kelle rännuteele planeeritav tuulepark jääb. Nn leevendavate meetmete abi lindudele ei ole eluliselt usutav. Lisaks rändlindudele olen vaadelnud piirkonnas korduvalt kotkaid, enamasti on tegu küll "meie oma" merikotkaga, kes liigub teljel Paatsalu-Pivarootsi ning on meiega nii harjunud, et ei kiirusta rannast meie saabumise peale isegi mitte minema, kuid oleme vaadelnud kotkaid ka Hõbesalus, Avanina teel, Paadremal ja Vatla lennuväljal. Kahjuks ei erista ma kõiki liike praktikas ja ei oska ka täpsustada. Igatahes on kotkaste nägemine piirkonnas muutunud viimase 10 aasta jooksul väga sagedaseks. Kindlasti tuleb kohalike kotkaste liike ja populatsioone veel lähemalt uurida, kuna muutused on suhteliselt hiljutised ning kõik kotkad on Eestis kaitse all.	Arvamusega ei arvestata. Kavandatava tuulepargi mõju linnustikule on KSH koostamisel põhjalikult uuritud. Linnustiku uuring hõlmas kaitstavate haudelinnuliikide inventuuri, laia kodupiirkonnaga haruldaste linnuliikide, sh must-toonekure, kaljukotka ja merikotka elupaigakasutuse uuringut ning lindude peatuskohtade ja liikumisteede uuringut, eelkõige sookure-, hane- ja luigekogumite osas. Linnustiku põhiuuring viidi läbi 2023. aastal ning 2025. aastal tehti täiendav röövlindude ja veelindude sügisrände uuring. Kotkaste vaatlusandmete tõlgendamiseks koostati eraldi merikotka ja kaljukotka ekspertarvamused. Täiendavate uuringute ja olemasolevate andmete põhjal on linnustikuga seotud asjaolusid arvestatud ka planeeringulahenduse kujundamisel. Näiteks on kaljukotka liikumise kohta kasutatud täiendavaid GPS-andmeid ning tuulepargi paiknemist on nende andmete põhjal korrigeeritud. KSH hinnangul ei ole ette nähtud olulist ebasoodsat mõju linnustikule, kui rakendatakse ette nähtud meetmeid. Meetmete hulgas on muu hulgas linnustiku kohustuslik järelevalve, sealhulgas hukkunud lindude otsingud ja kaamerasüsteemide toimimise kontroll. Seire tulemuste alusel peab olema võimalik vajadusel täpsustada meetmeid ning muuta käitisele antavaid tegevuslubasid või seada neile lisatingimusi.
5. Üldine heaolu, kogukonna areng. Pivarootsi, Muriste jt külad arenevad sedavõrd, kuivõrd sinna kasvõi algselt suvila soetanud inimesed antud piirkonda enda identiteediga siduma hakkavad. Piirkonna rikkuseks on kaunis ja puhas looduskeskkond. Iga aastaga on rohkem inimesi, kes ka talveks kohale jäävad. Minu pere on üks neist, kes jõudes omaniku staatusesse on võtnud kätte ja hakand	Arvamus kirjeldatud piirkonna väärtustamine puhta, rahuliku ja looduslähedase elukeskkonnana ning kohalike elanike soov piirkonnas elada ja seda arendada on mõistetav. Samas on kavandatava tuulepargi mõju elukeskkonnale ja inimese heaolule KSH käigus hinnatud ning eelmistes vastustes on käsitletud seejuures muu hulgas

puhastama vanu heinamaid, hoolitsema rannaniidu eest, plaanis on taastada väike ajalooline puisniit. Ajal, kui intensiivsest põllupidamisest on möödas juba pea pool sajandit, on mitmed 2. ja 3. kaitsekategooria taimed (kuldking, tõmmu käpp, kärbesõis jpt, sealhulgas minu 2 erinevat püramiidkoerakäpa vaatlust) tagasi vallutamas Nehatu LK ja Puhtu-Laelatu LK vahelist ala. Piirkonda läbib Ranniku Matkarada. Maist-septembrini suhtlen sageli turistidega üle maailma, huvilistele räägin küla ja mõisa ajaloo, näitan põnevaid taimi. Need inimesed tulevad siia tutvuma meie ainulaadsuse ja eripäradega, meie looduse ja pärimusega, mitte tööstusmaastikega. Ka seni suvilatena oma maamaju kasutanud nn poolkohalikud inimesed tulevad üha pikemateks aegadeks, teevad kaugtööd, (kuna vallas puudus nagunii nende kvalifikatsioonile vastav töö) selleks, et elada inimese aju ja närvisüsteemi jaoks normaalses keskkonnas, sellises, kus puudub müra- ja valgusreostus. Inimeste teadlikkus maaelu mõjust tervisele tõuseb aasta-aastalt. Kogukonna inimesed soovivad oma elu järjest enam Läänerannas elada ning seda tuleb toetada! Ma olen kategooriliselt selle vastu, et minu perekonna ajaloolisest kodust need elementaarsed tervisliku elu elamiseks vajalikud tingimused röövitakse. Need ei ole korvatavad! Elukeskkonna pöördumatu reostamine tühistab piirkonna ainsa reaalse arengupotentsiaali: pakkuda puhast elukeskkonda tervislikku ja rahulikku elu hindavale haritud ja tegusale inimesele, kes soovib seal viibida igal aastaajal, olgu siis endale kuuluvas või ka renditud metsa/rannamajas.	müra, visuaalset mõju ja varjutamist. KSH põhjal ei ole alust järeldada, et tuulepargi rajamine tooks kaasa piirkonna elukeskkonna sellise muutumise, mille tõttu kaoks piirkonna arengupotentsiaal või võimalus kasutada piirkonda elamiseks, puhkuseks ja turismiks. Tuulepargi rajamine muudab paratamatult piirkonna maastikupilti, kuid selle mõju ulatus sõltub muu hulgas vaatluspunkti kaugusest. Näiteks Tuhu soo vaatetornist, mis paikneb lähimast kavandatavast tuulikust ligikaudu 4,3 km kaugusel, on tuulikud küll nähtavad, kuid nende kauguse tõttu ei ole need vaatepildis domineerivad.
Kokkuvõtteks: Antud tuuleala mõjud on suured ja korvamatud. Tuuleala pidurdab piirkonna loomulikku arengut. Mina ja minu täisealised pereliikmed S.M., I. M., E. V., K. I., A. M. on sellele absoluutselt vastu! Juhul kui Paatsalu ja Vatla kogukonnad ise pooldavad planeeringuga edasi minemist, peaksid tulevased tuulikud olema mitte kõrgemad kui 80m, et mõjuala piirduks peamiselt nende kogukondadega. Lindude pärast ma siiski pigem leian, et see piirkond ei sobi tuuleenergia arendamiseks üldse.	Arvamusega ei arvestata. Ettepanek piirata kavandatavate tuulikute kogukõrgus 80 meetrini ei ole põhjendatud. Kavandatavate tuulikute mõju, sealhulgas mõju elukeskkonnale ja linnustikule, on KSH käigus hinnatud kavandatava lahenduse alusel ning hindamise tulemusi on arvestatud planeeringulahenduse kujundamisel. KSH käigus tehtud põhjalike linnustiku-uuringute ja täiendavalt kogutud andmete põhjal ei ole tuuleala välistamine tuuleenergia arendamiseks põhjendatud. Linnustikuga seotud oluliste mõjude vähendamiseks on planeeringulahendust uuringute tulemuste alusel korrigeeritud ning ette nähtud asjakohased leevendusmeetmed ja järeelseire.